

2021-08-30

Žiniasklaidos savitvarkos modeliai Europos Sąjungos valstybėse narėse

Savitvarkos sąvoka žiniasklaidos kontekste apibrėžiama kaip etikos standartais grindžiama nevalstybinė organizacinė sistema, kuria užtikrinama žiniasklaidos moralinė / socialinė atsakomybė prieš visuomenę. Savitvarkos organizacijas (dažnai pavadintas „Spaudos / žiniasklaidos taryba“) dažniausiai įsteigia patys viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai, tačiau kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Liuksemburge ir Latvijoje, tai padaryti įpareigoja teisės aktai.

Daugelyje Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių žiniasklaidos savitvarkos organizacijos yra nepriklausomos, savanoriškos, nesiekiančios pelno organizacijos, išlaikomos iš nario mokesčio. Kai kuriais atvejais dalis reikalingų lėšų skiriama iš valstybės biudžeto (pavyzdžiui, Latvijoje), o Švedijoje savitvarkos organizacijos biudžetą sudaro ne tik įplaukos iš narystės mokesčio, bet ir lėšos iš skiriamų baudų, kurias sumoka etikos standartus pažeidę žiniasklaidos subjektai.

Žiniasklaidos savitvarkos organizacijų struktūroje įprastai yra etikos komisijos, kurios nagrinėja skundus dėl žiniasklaidos etikos pažeidimų. Tokius etikos standartus įtvirtinantis pagrindinis dokumentas, kuriuo vadovaujamosi nustatant pažeidimo faktą, yra pačios savitvarkos organizacijos patvirtintas Etikos kodeksas.

Viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų savitvarkos organizacijų priimami sprendimai daugiausia yra rekomendacinio pobūdžio ir taikomi tik tiems žiniasklaidos subjektams, kurie savanoriškai įsipareigojo laikytis etikos standartų bei skelbti su jais susijusius etikos komisijos sprendimus (kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Airijoje, etikos komisija nurodo konkrečius reikalavimus, kaip turi būti paskelbtas sprendimas).

Pažymėtina, kad įprastai savitvarkos organizacijų struktūriniai padaliniai yra kolegialūs ir jų nariais gali būti tiek žiniasklaidos atstovai (dažnai atstovaujantys dalyvaujančiosioms organizacijoms / asociacijoms), tiek kitų sričių profesionalai, tarp jų teisininkai, taip pat visuomenės veikėjai. Tokiu būdu užtikrinamas nešališkas sprendimų priėmimas ir visuomenės kontrolė. Kai kuriose šalyse žiniasklaidos ir visuomenės atstovų skaičius vienodas, kai kuriose – yra daugiau žiniasklaidos (profesionalų) atstovų.

Šiame darbe apžvelgiami žiniasklaidos savitvarkos modeliai Airijoje, Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Ispanijoje, Kipre, Latvijoje, Lenkijoje, Liuksemburge, Maltoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje, Vengrijoje, Vokietijoje.

Turinys

Įvadas.....	2
Airija.....	5
Austrija	7
Belgija.....	8
Danija	9

Estija	10
Ispanija	11
Kipras	13
Latvija.....	14
Lenkija.....	16
Liuksemburgas	17
Malta.....	18
Nyderlandai	19
Prancūzija	21
Slovakija.....	21
Slovėnija.....	23
Suomija.....	24
Švedija	25
Vengrija	27
Vokietija	28

Įvadas

Remiantis Europos žurnalistų federacijos įgyvendinto projekto „Žiniasklaidos tarybos skaitmeniniame amžiuje“ rėmuose atlikto tyrimo duomenimis, kai kuriose ES valstybėse narėse, pavyzdžiui, Čekijoje, Graikijoje, Italijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, apskritai nėra savitvarkai skirtos žiniasklaidos tarybos¹.

Paminėtame tyrime atskirų ES šalių žiniasklaidos tarybos palygintos pagal turimą personalą, biudžetus, skundų pateikimui nustatytas sąlygas ir terminus.

Apibendrinant su personalu ir įdarbinimo pobūdžiu susijusius tyrimo rezultatus, žiniasklaidos tarybos suskirstytos į keturias grupes:

- 1) turinčias daug darbuotojų, kurių darbas pastovus / garantuotas (angl. *large staff, secure*);
- 2) turinčias mažai darbuotojų, kurių darbas pastovus / garantuotas (*small staff, secure*);
- 3) turinčias apmokamų darbuotojų, kurių darbas nepastovus / negarantuotas (*paid staff, insecure*);
- 4) darbas yra savanoriškas (*volunteer work*).

¹ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek (the Study): <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

Large staff, secure	Small staff, secure	Paid staff, insecure	Volunteer work
Canada - Québec	Austria	Albania	Hungary
Denmark	Belgium - Flanders	Bosnia Herzegovina	
Finland	Belgium - Wallonia	Georgia	
Germany	Bulgaria	Kosovo	
Norway	Croatia	North Macedonia	
Sweden	Cyprus		
UK Impress	Estonia		To be decided
	Iceland		France
	Ireland		
	Luxemburg		
	The Netherlands		
	Slovakia		
	Slovenia		
	Switzerland		

1 pav. Žiniasklaidos tarybų darbuotojų skaičius ir užimtumo saugumas (anglų k., 2018 m.)

Šaltinis: Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. Vzw *Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*:

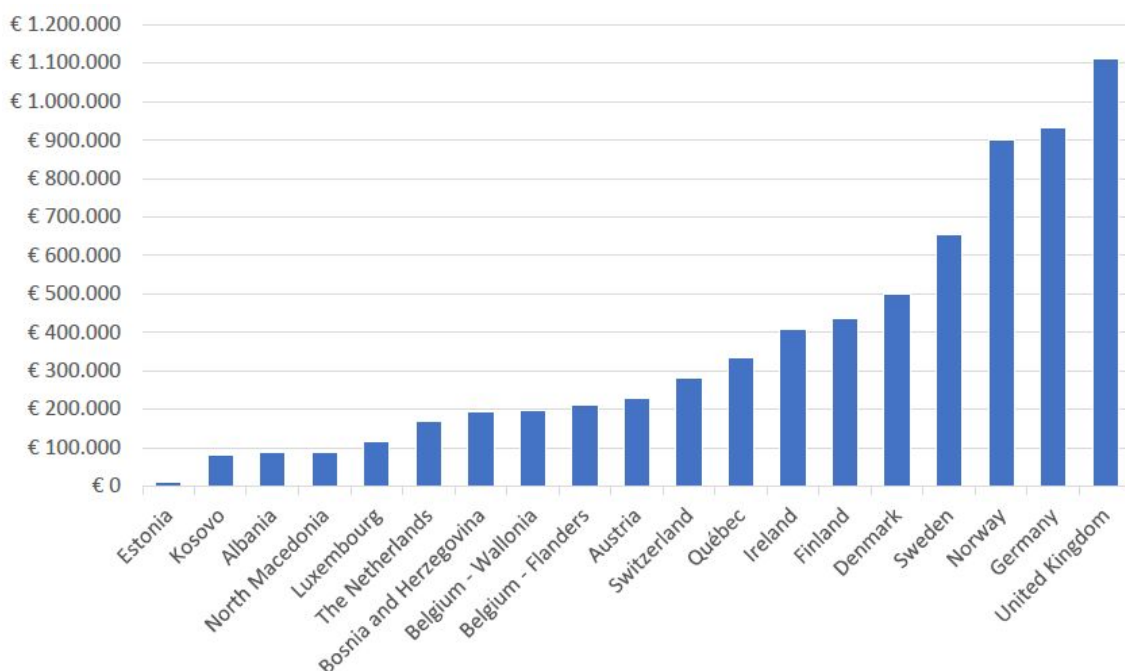
<https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

Tyrime nustatyta, jog geriausiai sukomplektuotose organizacijose yra nemažai nuolat dirbančių darbuotojų (ne mažiau kaip keturi visos darbo dienos etatai), iš kurių keletas dalyvauja skundų nagrinėjimo procese ir gali lengvai perimti vienas kito užduotis. Teigiamai vertinamos (ir labiausiai paplitusios) taip pat žiniasklaidos tarybos, turinčios mažai (kai kada minimaliai) darbuotojų, tačiau įdarbintų pastoviam (stabiliam) darbui, o už skundų parengiamąjį etapą atsakingas vienas apmokamas darbuotojas, kuriam administracinę paramą teikia sekretorius, įdarbintas ne visu etatu / ne visai darbo dienai.

Likusieji du variantai – nepastovaus ar savanoriško darbo – tyrime įvertinti kaip mažiau pageidautini. Dalis žiniasklaidos tarybų gali išlaikyti apmokamus darbuotojus, tačiau finansavimas nėra užtikrintas ir priklauso nuo tarptautiniams projektams gaunamų lėšų. Toks finansavimas skirtas ne žiniasklaidos tarybos struktūrinei veiklai, o į specifines temas (pavyzdžiui, neapykantos kurstymo apraiškų žiniasklaidoje stebėsenai) sutelktiems projektams. Šis ypatumas lemia, kad darbuotojų pastangos yra nukreiptos į tų projektų įgyvendinimą, o darbas, tradiciškai siejamas su žiniasklaidos taryba – skundų nagrinėjimas, sulaukia tik minimalaus dėmesio. Be to, darbo vietos yra *de facto* laikinos ir jų nelieka, pasibaigus projektinėms lėšoms.

Dar vienas pavyzdys – Vengrija: žiniasklaidos tarybos funkcionavimas visiškai priklauso nuo nedidelės asmenų grupės savanoriško darbo, derinamo su pagrindiniu darbu (redaktoriaus).

Dideli skirtumai stebimi ir vertinant skirtingų šalių žiniasklaidos tarybų metinius biudžetus, kurie pateikti lyginamojoje lentelėje:

2 pav. Žiniasklaidos tarybų metiniai biudžetai (anglų k., 2020 m. duomenys)

Šaltinis: Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek:

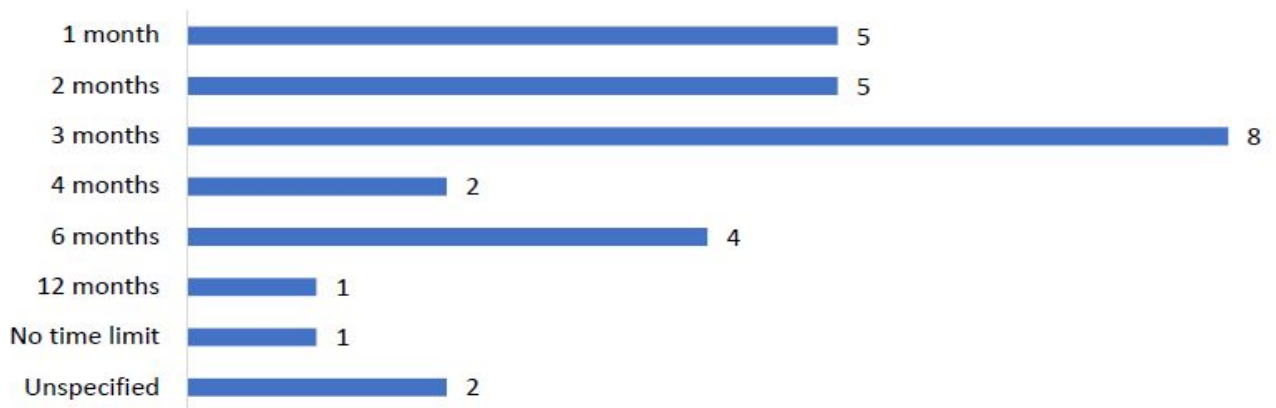
<https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

Iš 2 paveiksle pateiktos informacijos matyti, kad didžiausius biudžetus turi Švedijos, Vokietijos žiniasklaidos savitvarkos organizacijos: nuo turinčiųjų mažiausius biudžetus, jų pajamos skiriasi apie dešimt kartų ir daugiau. Vidutinis metinis biudžetas (Austrija, Belgija, Nyderlandai) svyruoja nuo 150 000 Eur iki 300 000 Eur. Nors, tyrėjų nuomone, to pakanka pagrindinei skundų nagrinėjimo veiklai, tačiau atliekant apklausas buvo identifikuota, kad didesnis biudžetas leistų veiksmingiau įgyvendinti organizacijos tikslus. Pavyzdžiui, suteiktų galimybę pirminiame etape vykdyti išsamesnę skundų analizę, prieš perduodant skundų nagrinėjamą sprendimus priimančiam padaliniui, daugiau taikyti profesionalų taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją), naudoti socialinę žiniasklaidą kaip „pirmąjį atsaką“ į etikos pažeidimus, organizuoti visuomenei žiniasklaidos etiką pristatančias švietėjiškas konferencijas ir seminarus.

Tyrime taip pat analizuota, kaip išsaugomas žiniasklaidos tarybų nepriklausomumas nuo finansavimo teikėjų. Vienas iš būdų – ne tiesioginė viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų narystė žiniasklaidos taryboje, o profesinės skėtinės organizacijos (vienijančios įvairius žiniasklaidos subjektus) sudėtyje. Be to, dauguma žiniasklaidos savitvarkos tarybų turi dviejų pakopų organizacinę struktūrą, kurioje atskirtas organizacinių klausimų sprendimas ir vykdomųjų nutarimų priėmimas. Tokiu atveju organizacinį struktūrinį vienetą, sprendžiantį dėl biudžeto, personalo ir ilgalaikės strategijos bei Etikos kodekso pataisymų, sudaro narystę taryboje turinčių žiniasklaidos subjektų atstovai. Tačiau komisijos, vertinančios žurnalistinės etikos pažeidimus, narių darbas pagrįstas nepriklausomumo principu ir jie nėra saistomi juos nominavusių žiniasklaidos subjektų nurodymų (pastaroji sąlyga gali būti įtvirtinta, pavyzdžiui, žiniasklaidos tarybos statute). Pažymėtina, jog visos žiniasklaidos tarybos taiko reikalavimą komisijų, nagrinėjančių skundus, nariams nusišalinti, jei yra interesų konfliktas. Tais atvejais, kai žiniasklaidos tarybos gauna Vyriausybės skiriamą finansavimą, nepriklausomumą išsaugančiu buferiniu mechanizmu tampa netiesioginis šių lėšų perdavimas per trečiąją šalį, pavyzdžiui, Žurnalistų sąjungą ar Telekomunikacijų tarnybą.

Tyrimo išvadose, apibendrinant skundų priėmimo ir nagrinėjimo procedūras, konstatuota, kad skundo (dėl etikos pažeidimo) pateikimas visais atvejais yra nemokamas. Visos žiniasklaidos tarybos yra suteikusios galimybę teikti tokius skundus elektroninio ryšio priemonėmis (el. paštu ar užpildant atitinkamą formą interneto puslapyje). Anoniminis skundo pateikimas praktiškai negalimas (išimti

sudaro Austrija (būtinai komisijos sutikimas priimti anoniminį skundą) ir Vengrija), tačiau sudaroma galimybė nuasmeninti skelbiamus žiniasklaidos tarybos sprendimus, juose neįvardinant skundo pateikėjo. Daugumos šalių žiniasklaidos tarnybos užsiima taikinamuoju tarpininkavimu (mediacija) tarp skundo pateikėjo ir žurnalisto ar redaktoriaus. Dalis žiniasklaidos tarybų taiko reikalavimą, kas asmuo, prieš pateikdamas skundą, kreiptųsi į žiniasklaidos subjektą, kuris įtariamas padaręs etikos pažeidimą. Kai kuriais atvejais toks kreipimasis yra ne privalomas, o rekomendacinis. Daugelyje valstybių skundą žiniasklaidos tarybai gali pateikti tik tas fizinis ar juridinis asmuo, kuris tiesiogiai susijęs su galimu etikos normų pažeidimu. Žiniasklaidos tarnybų taikomi terminai skundų dėl žurnalistinės etikos pažeidimų pateikimui atskirose valstybėse skiriasi ir yra nuo vieno mėnesio (Slovėnija) iki vienerių metų (Vokietijoje) nuo skundžiamo žurnalistinio turinio ar žurnalistinio veiksmo dienos (pagrįstu atveju galimas termino pratęsimas). Terminai, taikomi atskirose valstybėse, palyginami šiame paveiksle:

3 pav. Skundo pateikimo terminai (anglų k.)

Šaltinis: Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek:

<https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

Tolesnėje darbo dalyje pateikiami atskirų valstybių žiniasklaidos savitvarkos organizacijų ir jų veiklos principų aprašymai.

Airija

Visuomenės skundus dėl laikraščiuose, žurnaluose, internetiniuose naujienų leidiniuose paskelbtos informacijos ar žurnalisto elgesio, kuris pažeidžia Praktikos kodekse² įtvirtintas gerosios žurnalistikos praktikos taisyklės, nagrinėja Spaudos ombudsmeno biuras (*Office of the Press Ombudsman*) ir Airijos spaudos taryba (*The Press Council of Ireland*).

Skundą galima pateikti tik dėl Spaudos tarybai priklausančių narių³ (nenagrinėjami skundai dėl kitų leidinių informacijos, trečiųjų šalių komentarų, paskelbtų po straipsniais internete, ir pan., taip pat socialinės žiniasklaidos, nebent paskyrą valdo Spaudos tarybos narys ir ją prižiūri redakcija⁴).

Spaudos ombudsmeno ir Spaudos tarybos funkcijos yra visiškai nepriklausomos nuo valdžios, spaudos pramonės ar kitų suinteresuotų asmenų, veikla finansuojama iš narių mokamos rinkliavos (priklauso nuo apyvartos / tiražo). Spaudos tarybos nepriklausomumą įtvirtina jos juridinis statusas pagal Bendrovių įstatymą (*Companies Acts*), įstatyminis pripažinimas pagal Šmeižto įstatymą (*Defamation Act*), nepriklausoma 7 iš 13 narių, įskaitant pirmininką ir pirmininko pavaduotoją,

² Press Council of Ireland. Code of Practice: <https://www.presscouncil.ie/press-council-of-ireland-1/code-of-practice->

³ Press Council of Ireland. Member publications: <http://www.presscouncil.ie/member-publications>

⁴ Press Council of Ireland: <http://www.presscouncil.ie/>

skyrimo procedūra (likę šeši nariai atstovauja spaudos industriją). Spaudos ombudsmenas skiriamas Spaudos tarybai paskelbus viešą, atvirą konkursą⁵.

Spaudos tarybos ir Spaudos ombudsmeno biuro finansus, įskaitant finansavimą, patalpas ir personalą, remiantis pasirašytu Airijos spaudos tarybos steigimo memorandumu⁶, tvarko Spaudos tarybos administracinis komitetas, kuriam pirmininkauja nepriklausomas Spaudos tarybos narys⁷.

Norėdamas pateikti skundą, asmuo pirmiausia turi raštu kreiptis į konkrečios žiniasklaidos priemonės redaktorių. Jei per 2 savaites negaunamas atsakymas arba jis netenkina, pareiškėjas – tiek fizinis asmuo, tiek juridinis asmuo ir pan. – gali raštu kreiptis į Spaudos ombudsmeno biurą (prie reikalingų dokumentų reikės pridėti ir kreipimosi į redaktorių / gauto atsakymo kopiją). Skundo nagrinėjimas yra nemokamas, jį taip pat galima pateikti internetu⁸. Pažymėtina, kad skundą reikia pateikti ne vėliau nei per 3 mėnesius nuo straipsnio paskelbimo / žurnalisto poelgio, kuris galimai pažeidžia gerosios žurnalistikos praktikos taisyklės. Per šį laikotarpį skundo pareiškėjas taip pat turi nurodyti, koks Praktikos kodekso principas ar principai buvo pažeisti ir kaip tai asmeniškai jį paveikė.

Spaudos ombudsmenas iš pradžių bando išspręsti ginčą taikinamojo tarpininkavimo būdu tiesiogiai su atitinkamo leidinio redaktoriumi (paprastai procedūra trunka 4–6 savaites). Nepavykus susitarti taikiai, Spaudos ombudsmenas išnagrinėja bylą ir priima sprendimą (paprastai trunka apie 2 savaites) arba, esant tam tikroms aplinkybėms, perduoda ją tiesiogiai nagrinėti Spaudos tarybai⁹.

Spaudos taryba yra ir apeliacinė (apskundimo) instancija: bet kuri šalis gali apskųsti esminį Spaudos ombudsmeno sprendimą arba Spaudos tarybos pakomitečio sprendimą, kai Spaudos ombudsmenas pasinaudojo savo įgaliojimais perduoti skundą tiesiogiai Spaudos tarybai. Apeliacija nagrinėjama esant vienai ar kelioms iš žemiau nurodytų priežasčių:

- procedūros, kurių buvo laikomasi priimant sprendimą, neatitiko paskelbtos skundų pateikimo ir svarstymo tvarkos;
- atsirado naujos reikšmingos informacijos, susijusios su pirminiu skundu, kurios nebuvo galima pateikti Spaudos ombudsmenui prieš priimant sprendimą;
- Spaudos ombudsmenas arba Spaudos tarybos pakomitetis, taikydamas Praktikos kodekso principus, padarė klaidą.

Apeliaciją (apskundimą) Spaudos tarybos pirmininkui reikia pateikti raštu ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo Spaudos ombudsmeno sprendimo (išimtinu atveju terminas gali būti pratęstas).

Jei Spaudos taryba priima nagrinėti apeliaciją, posėdžio pradžioje pirmininkas dalyvaujančių narių prašo pasisakyti / deklaruoti, jei dėl nagrinėjamo klausimo gali kilti interesų konfliktas (įprastai toks narys svarstyme nedalyvauja, nebent priimamas kitoks sprendimas – tai įrašoma į protokolą).

Spaudos taryba apeliaciją nagrinėja atsižvelgdama į kiekvieną apeliaciniame skunde nurodytą pagrindą ir informaciją, dokumentus bei abiejų apeliacijos šalių pateiktus argumentus. Tenkinti ar atmesti apeliaciją, Taryba sprendžia remdamasi kiekvienu apeliaciniame skunde nurodytu pagrindu, taip pat nurodo sprendimo priežastis. Taryba gali nuspręsti atmesti apeliaciją remdamasi tuo, kad joje nebuvo pakankamai įrodymų, pagrindžiančių jos pateikimo priežastis. Tarybos sprendimas ir jo motyvai įrašomi į posėdžio protokolą. Pažymėtina, kad Spaudos tarybos apeliacijų nagrinėjimo tvarka nenumato žodinio nagrinėjimo.

Skundo šalims Spaudos tarybos sprendimas dėl apeliacijos, sprendimo priežastys pateikiamos raštu¹⁰, informacija taip pat skelbiama Spaudos tarybos interneto svetainėje¹¹. Spaudos tarybos nariai

⁵ Press Council of Ireland. Strategic plan 2020: <http://www.presscouncil.ie/about-us/strategic-plan-2020->

⁶ Press Council of Ireland. Constitution Memorandum of Association of the Press Council of Ireland: <https://www.presscouncil.ie/fileupload/PCI%20Constitution%20-%20Updated%20-%20May%202018.pdf>

⁷ Press Council of Ireland. Structures and Funding: <https://www.presscouncil.ie/about-the-press-council/structures-and-funding>

⁸ Press Council of Ireland. Online Complaint Form: <http://www.presscouncil.ie/office-of-the-press-ombudsman-164/online-complaint-form>

⁹ Press Council of Ireland. Complaints Procedure: <http://www.presscouncil.ie/making-a-complaint>

¹⁰ Press Council of Ireland. Appeals Procedure: <http://www.presscouncil.ie/making-a-complaint/appeals-procedure>

¹¹ Press Council of Ireland. Decided by the Press Council on appeal: <http://www.presscouncil.ie/press-council-of-ireland-1/decided-by-the-press-council-on-appeal>

(laikraščiai, žurnalai, internetiniai naujienų leidiniai ir kt.) turi tinkamai paskelbti Spaudos ombudsmeno ar Spaudos tarybos sprendimus (už tai atsakingi redaktoriai).

Jei tenkinamas skundas dėl spausdintame leidinyje pateiktos informacijos, tokiu atveju sprendimas nedelsiant skelbiamas (privaloma skelbti visus sprendimus) tame pačiame puslapyje, kaip ir originalus straipsnis, arba greta (išskyrus, jei straipsnis buvo paskelbtas pirmame puslapyje, sprendimas tinkamai paskelbiamas viename iš pirmų keturių redakcijos puslapių), taip pat sprendimas skelbiamas tą pačią savaitės dieną, kaip ir originalus straipsnis, tinkamai atkreipiant dėmesį, neredaguojant sprendimo teksto, nepridedant redakcinių komentarų antraštėje ir pan. Be to, būtina naudoti Spaudos ombudsmeno / Spaudos tarybos logotipą. Jei straipsnis, dėl kurio buvo patenkintas skundas, prieinamas ir internete, viršuje turi būti aiškiai pažymėta nuolatinė nuoroda į sprendimą.

Jeigu tenkinamas skundas dėl internete paskelbtos informacijos, turi būti paskelbtas visas sprendimo tekstas arba naudojama antraštė su nuoroda į sprendimą. Ši informacija 24 valandas turi būti skelbiama pagrindiniame puslapyje arba kaip vienas iš aštuonių pirmųjų straipsnių, vėliau nuoroda į sprendimą su pridėdamu Spaudos ombudsmeno / Spaudos tarybos logotipu ir antrašte turi būti prieinami svetainėje dar savaitę. Jei straipsnis, dėl kurio buvo patenkintas skundas, lieka internete, jis turi būti nešalinamas ir aiškiai pažymėtas, įdedant nuorodą į sprendimą.

Pažymėtina, kad nereikia skelbti sprendimų dėl tų skundų, kurie nepripažinti pagrįstais¹².

Austrija

Spausdintinės žiniasklaidos priemonėms skirtą Etikos kodeksą yra parengusi ir taiko savitvarkos organizacija – Spaudos taryba (vok. *Presserat*), kurią sudaro žurnalistų asociacijos, spaudos įmonės ir prekybos asociacijos (angl. *trade associations*)¹³. Audiovizualinėms ir vien tik internete veikiančioms žiniasklaidos priemonėms nacionaliniame lygmenyje nėra panašaus savitvarkos mechanizmo.

Beveik visi šalies spausdintinės žiniasklaidos subjektai išipareigoję laikytis Spaudos tarybos parengto Etikos kodekso, išimtį sudaro du didžiausi dienraščiai „Kronenzeitung“ ir „Heute“¹⁴. Šis kodeksas, įtvirtinantis žurnalistinio darbo principus, nustato atsakingo žurnalistinio darbo taisykles¹⁵.

Spaudos tarybos kompetencijai priklauso spausdintinių žiniasklaidos priemonių ir jas papildančiaisiais formatais (internetu svetainėse ir pan.) skelbiamas turinys, taip pat naujienų agentūrų veiklos rezultatai¹⁶.

Skundus (dėl etikos pažeidimų), teikiamus Spaudos tarybai, nagrinėja trys struktūriniai padaliniai, vadinami senatais¹⁷. Tarybos senatų priimami sprendimai grindžiami Etikos kodeksu¹⁸.

Austrijos Spaudos taryboje yra nedaug personalo, o darbuotojai įdarbinti nuolatiniu pagrindu¹⁹.

Spaudos taryba imasi Etikos kodekso pažeidimų nagrinėjimo, kai pateikiamas skundas arba inicijuoja *ex officio* (pagal pareigas)²⁰. Be to, taryba turi galimybę vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) tarp pateikusiojo skundą asmens ir žurnalistų, redaktoriaus ir pan.²¹

Asmuo, prieš pateikdamas skundą Spaudos tarybai, turi (tai privaloma sąlyga tam tikromis

¹² Press Council of Ireland. Publication Guidelines:

<http://www.presscouncil.ie/office-of-the-press-ombudsman/publication-guidelines>

¹³ Manuela Grünangerl et al. Austria – Confirmed democratic performance while slowly digitalising. *The Media for Democracy Monitor*, 2021: <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1557368/FULLTEXT01.pdf>

¹⁴ Ten pat, p. 126.

¹⁵ Code of Ethics for the Austrian Press: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/Austria-Press>

¹⁶ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Austria: <https://presscouncils.eu/members-austria>

¹⁷ Manuela Grünangerl et al. Austria – Confirmed democratic performance while slowly digitalising. *The Media for Democracy Monitor*, 2021, p. 126: <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1557368/FULLTEXT01.pdf>

¹⁸ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Austria: <https://presscouncils.eu/members-austria>

¹⁹ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 8: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

²⁰ ECRI report on Austria, June 2020, p. 21: <https://rm.coe.int/report-on-austria-6th-monitoring-cycle-/16809e826f>

²¹ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 15: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

aplinkybėmis) iš pradžių pareikšti pretenziją tiesiogiai viešosios informacijos rengėjui ar žurnalistui, redaktoriui ir pan.²²

Spaudos taryba viešina priimtus sprendimus savo interneto svetainėje ir / ar priima vien tik pareiškimą (*makes a mere declaration*), skirtą konkrečiam atvejui²³. Pagal Spaudos tarybos nustatytą tvarką, sprendimas dėl pažeidimo turi būti paskelbtas tą pažeidimą padariusiame leidinyje²⁴. Tačiau tarybos sprendimai nėra teisiškai įpareigojantys, žiniasklaidos subjektai neturi teisinės pareigos tuos sprendimus skelbti²⁵.

Tuo atveju, kai pažeidžiamos atskiros asmens teisės ir tas asmuo yra sudaręs dvišalę arbitražo sutartį su viešosios informacijos rengėju, Spaudos taryba gali nurodyti spaudos įmonei savo leidinyje paskelbti tarybos sprendimą. Jei ginčas nagrinėjamas sudarius arbitražo sutartį, sprendimo negalima apskųsti apeliacinės instancijos teismui²⁶.

2019 m. iš viso buvo pateikti 297 skundai ir nustatyta, jog 37 atvejais buvo įvykdyti Etikos kodekso pažeidimai. 2020 m. sulaukta 418 skundų, iš kurių 36 pasitvirtino²⁷.

Austrijos Spaudos taryba yra valstybių grupėje, kurių žiniasklaidos tarybų metinį biudžetą sudaro 150 000–300 000 Eur²⁸. Užtikrinti Spaudos tarybos nepriklausomumą (nuo valstybės poveikio) padeda netiesioginis finansavimas, kuomet Vyriausybės skiriamas lėšas tarybai perduoda trečioji šalis – Telekomunikacijų institucija (*Telecommunications Authority*)²⁹.

Belgija

Flandrijos regione žurnalistų sąjungų, leidėjų ir žiniasklaidos subjektų sudaryta Žurnalistikos taryba (oland. *Raad voor de Journalistiek*) yra nepriklausoma nevyriausybinė, nesiekianti pelno organizacija, skirta šio regiono žiniasklaidos savitvarkai³⁰. Taryba 2010 m. parengė ir paskelbė Žurnalistikos kodeksą, kuriuo remdamasi nagrinėja skundus dėl žurnalistinės etikos pažeidimų³¹.

Šios tarybos veiklą finansuoja leidybos ir audiovizualinės žiniasklaidos įmonės bei Žurnalistų sąjunga, kuri, savo ruožtu, gauna tam tikslui flamandų bendruomenės subsidiją³².

Žurnalistikos tarybą sudaro 36 nariai: 12 žurnalistų, 12 leidėjų ir žiniasklaidos subjektų atstovai ir 12 narių, nesusijusių su žiniasklaida³³. Tarybos darbui vadovauja generalinis sekretorius, kuris yra skiriamas į pareigas. Generalinis sekretorius taip pat atlieka ombudsmeno vaidmenį. Jis atsako į visuomenės pateikiamus klausimus apie žurnalistinę etiką. Be to, generalinis sekretorius vykdo taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją), kai pateikiamas skundas. Aptariant susiklosčiusią situaciją su asmeniu, pateikusių skundą, ir žurnalistu ar žiniasklaidos organizacija, siekiama takaus susitarimo, išvengiant Žurnalistikos tarybos įsitraukimo. Pasitelkus mediaciją, teigiamas rezultatas gaunamas apie 30 proc. atvejų. Nepavykus susitarti, generalinis sekretorius perduoda skundą Žurnalistikos tarybos nagrinėjimui. Taryba, išklausiusi visas ginčo šalis, priima sprendimą. Tarybos sprendimai skelbiami jos interneto svetainėje ir leidinyje „De Journalist“. Be to, sprendimo santrauka,

²² *Ten pat*.

²³ *ECRI report on Austria*, June 2020, p. 21: <https://rm.coe.int/report-on-austria-6th-monitoring-cycle-/16809e826f>

²⁴ Manuela Grünangerl et al. Austria – Confirmed democratic performance while slowly digitalising. *The Media for Democracy Monitor*, 2021: <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1557368/FULLTEXT01.pdf>

²⁵ *ECRI report on Austria*, June 2020, p. 21: <https://rm.coe.int/report-on-austria-6th-monitoring-cycle-/16809e826f>

²⁶ *Austrian reply to the Questionnaire on the relationship between prosecutors and media*, p. 8:

<https://rm.coe.int/austrian-reply-to-the-questionnaire-on-the-relationship-between-prosec/16807237f9>

²⁷ Austrian Press Council: 2020 Much more cases, fewer violations. *Tyrolean daily newspaper online*, 2021-03-17:

<https://adeaum.com/austrian-press-council-2020-much-more-cases-fewer-violations-tyrolean-daily-newspaper-online>

²⁸ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 9:

<https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

²⁹ *Ten pat*, p. 10.

³⁰ *The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Belgium*:

<https://www.presscouncils.eu/members-belgium-flanders>

³¹ *Journalistieke code*: <https://www.rvdj.be/journalistieke-code>

³² *The Raad voor de Journalistiek*: <https://www.rvdj.be/pagina/english-version>

³³ *The Raad voor de Journalistiek*: <https://www.rvdj.be/samenstelling>

patvirtinta tarybos, paskelbiama su ginču susijusioje žiniasklaidos priemonėje³⁴.

Tarybos personalas yra mažos apimties, darbuotojai įdarbinti nuolatiniu pagrindu³⁵.

Skundo pateikimas Žurnalistikos tarybai yra nemokamas. Skundai turi būti pateikiami rašytine forma, o juos gali teikti susiję fiziniai ar juridiniai asmenys.

Žurnalistikos tarybos tikslas – sudaryti visuomenei sąlygas nemokamu ir sparčiu būdu atitaisyti žiniasklaidos padarytas klaidas. Taryba taip pat veikia kaip diskusijų žurnalistinės etikos klausimais forumas. Tarybos sprendimais pabrėžiamos geros žurnalistinės praktikos taisyklės ir skatinamas žurnalistų etikos bei profesionalumo standartų laikymasis³⁶.

Valonijos regione žiniasklaidos savitvarkos organizacija yra nesiekianti pelno Etiškos žurnalistikos taryba (pranc. *Conseil de déontologie journalistique*), sudaryta iš leidėjų, žurnalistų, redaktorių ir pilietinės visuomenės atstovų³⁷.

Tarybą sudaro du struktūriniai vienetai: teisinis ir vykdomasis. Teisinis – Etinės savitvarkos asociacija (*Association pour l'Autorégulation de las Deontologie*), turinti 16 narių, iš kurių 8 atstovauja žurnalistų asociacijai ir 8 – žiniasklaidos priemonėms.

Tarybos personalas yra mažos apimties, darbuotojai įdarbinti nuolatiniu pagrindu³⁸.

Tarybos pagrindinės funkcijos yra informavimas (atsakymai į viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų bei visuomenės pateikiamus klausimus), taikinamasis tarpininkavimas (ombudsmeno funkcijos) ir savitvarka (skundų dėl etikos pažeidimų nagrinėjimas, išpėjimų, rekomendacijų teikimas).

Etiškos žurnalistikos tarybos veikla finansuojama žurnalistų ir redaktorių įmokų lėšomis. Profesinė žurnalistų asociacija tam tikslui gauna tikslinę valstybės subsidiją (angl. *specific public subsidy*)³⁹.

Danija

Spaudos taryba (dan. *Pressnævnet*) buvo įsteigta 1992 m., pagal Žiniasklaidos atsakomybės įstatymą⁴⁰. Ši taryba yra nepriklausomas viešasis ginčų dėl žiniasklaidos nagrinėjimo subjektas. Spaudos taryba suteikia galimybę taip pat ir skaitmeninio formato žiniasklaidos priemonėms savanoriškai prisijungti bei dalyvauti savitvarkos sistemoje⁴¹.

Spaudos tarybą sudaro pirmininkas, jo pavaduotojas ir 6 nariai, kuriuos ketverių metų kadencijai skiria teisingumo ministras. Pirmininkas ir vicepirmininkas turi būti teisininkai, o jų kandidatūras rekomenduoja Danijos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas. 2 nariai skiriami, jų kandidatūras rekomendavus Danijos žurnalistų sąjungai, kiti 2 nariai atstovauja spausdintinių leidinių bei radijo ir televizijos redakcijų vadovybei, kuri ir pasiūlo jų kandidatūras. Likusieji 2 nariai yra skiriami kaip visuomenės atstovai, rekomendavus Danijos suaugusiųjų švietimo tarybai. Priimant sprendimą, kai išnagrinėtas skundas, dalyvauja 4 Spaudos tarybos nariai – po vieną iš kiekvienos paminėtos narių kategorijos⁴². Tarybos struktūroje yra sekretoriatas.

Spaudos taryba savo veiklos kasmetinę ataskaitą teikia teisingumo ministrui. Ši ataskaita yra skelbiama viešai.

³⁴ Press Council: Belgium: <https://accountablejournalism.org/press-councils/belgium-press-council>

³⁵ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 8: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

³⁶ Press Council: Belgium: <https://accountablejournalism.org/press-councils/belgium-press-council>

³⁷ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Belgium: <https://presscouncils.eu/members-belgium-wallonia>

³⁸ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 8: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

³⁹ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Belgium: <https://presscouncils.eu/members-belgium-wallonia>

⁴⁰ The Media Liability Act: <https://www.pressnaevnet.dk/media-liability-act/>

⁴¹ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 19: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

⁴² The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Denmark: <https://www.presscouncils.eu/members-denmark>

Spaudos tarybos veikla finansuojama viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų lėšomis pagal tarybos Darbo tvarkos taisyklėse nustatytus procentinius dydžius⁴³.

Skundą Spaudos tarybai dėl žiniasklaidos etikos pažeidimų gali pateikti fiziniai ir juridiniai asmenys. Ypatingesniais ir svarbesniais atvejais Taryba gali ir savo nuožiūra imtis atvejo tyrimo⁴⁴.

Spaudos taryba nagrinėja skundus dėl laikraščių, dienraščių, savaitinių žurnalų, vietos laikraščių (*local papers*), profesinių laikraščių (*professional papers*) ir kitų nacionalinių, periodinių, leidinių, platinamų bent dukart per metus, publikacijų, taip pat Danijos radijo, TV2 ir pastarosios stoties regioninių subjektų veiklos bei leidimus transliavimui Danijoje turinčių radijo ir televizijos programų transliuotojų, Spaudos taryboje registruotų naujienų agentūrų ar spausdintinių leidinių leidėjų interneto svetainėse viešinamo turinio.

Skundą galima teikti viešosios informacijos rengėjui ar skleidėjui arba Spaudos tarybai. Tačiau skundai dėl Danijos radijo, TV2 ar TV2 regioninių subjektų visada turi būti iš pradžių teikiami šiems (ne vėliau kaip per 4 mėnesius nuo publikacijos dienos) ir tik gavus atsakymą, galima kreiptis į Spaudos tarybą (per 4 mėnesių terminą).

Spaudos taryba sprendžia, ar skundžiamas informacijos rengėjas ar skleidėjas pažeidė etikos taisykles ir turėtų privalomai paskelbti atsakomąjį pranešimą. Atsakomasis pranešimas reiškia, kad asmeniui, pateikusiam skundą, suteikiama galimybė ištaisyti žiniasklaidos paskelbtą informaciją. Tokia galimybė suteikiama, jei žiniasklaidoje buvo paskelbta faktinė informacija ir yra nustatyta, jog ta informacija neteisinga bei galinti padaryti žymios finansinės ar kitokio pobūdžio žalos. Atsakomojo pranešimo turinys turi apsiriboti būtina faktine informacija ir atitikti teisėtumo kriterijus. Prašymas paskelbti atsakomąjį pranešimą iš pradžių rašytine forma pateikiamas redaktoriui. Jei atsisakoma įvykdyti šį prašymą ar paskelbiamas netinkamas atsakomasis pranešimas, skundą galima per 4 savaites pateikti Spaudos tarybai.

Pagal Žiniasklaidos atsakomybės įstatymą, tiek žiniasklaidos darbuotojų veikla, tiek skelbiamas turinys privalo atitikti etikos nuostatas. Įstatyme nepateiktas išsamus tokios etikos apibrėžimas, tačiau ši sąvoka aiškinama atsižvelgiant į Spaudos etikos taisyklių gaires. Taigi, Spaudos taryba nagrinėja kiekvieną atvejį atskirai.

Spaudos taryba negali taikyti sankcijų žiniasklaidos subjektams ar užtikrinti, kad skundo teikėjas gautų finansinę kompensaciją. Ši taryba gali pareikšti kritiką tais atvejais, kai klausimas susijęs su žiniasklaidos etika. Taryba taip pat gali nurodyti žiniasklaidos priemonės redaktoriui paskelbti atsakomąjį pranešimą. Bet kuriuo atveju, Spaudos taryba gali nurodyti redaktoriui paskelbti tarybos sprendimą tokia apimtimi, kokią nurodo taryba⁴⁵.

Estija

Spaudos taryba (est. *Pressinõukogu*) yra savanorišku dalyvavimu pagrįsta žiniasklaidos savitvarkos organizacija. Spaudos tarybą 2002 m. įsteigė Estijos laikraščių asociacija (toliau – ENA). Pagrindiniai interneto naujienų portalai 2003 m. sutiko ir įsipareigojo laikytis Spaudos tarybos patvirtintų standartų, taikytinų skelbiamam žurnalistiniam turiniui. Estijos visuomeninis Radijas ir televizija 2005 m. prisijungė prie savitvarkos sistemos. Vėliau dalyviais tapo ir interneto portalas „Delfi“ bei komerciniai transliuotojai „Kanal 2“ ir „TV 3“, BNS, radijo stotis „Kuku“ ir „Tallinn TV“⁴⁶. Į Spaudos tarybą nario teisėmis prisijungiama gavus ENA pakvietimą. Prisijungti gali tiek spaudos (angl. *the press*) atstovai, tiek spaudos sričiai nepriklausantys subjektai⁴⁷.

Spaudos taryba veikia vadovaudamasi Statuto nuostatomis⁴⁸. Ši taryba nagrinėja visuomenės skundus dėl žiniasklaidoje pateikiamo informacinio turinio. Tokiu būdu, taryba suteikia visuomenės

⁴³ Bekendtgørelse om forretningsorden for Pressenaævnet: <https://www.pressenaevnet.dk/forretningsorden/>

⁴⁴ Press Council: Denmark: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Denmark>

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Press Council: Estonia: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Estonia>

⁴⁷ Statute: <http://vana.meediaiit.ee/pressinoukogu/statute.html>

⁴⁸ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Estonia: <https://www.presscouncils.eu/members-estonia>

nariams galimybę išspręsti nesutarimus be teismo įsitraukimo⁴⁹.

ENA kviečia į Spaudos tarybą ir skiria 9 šios tarybos narius (5 spaudos atstovai ir 4 – išorės nariai, ne iš spaudos sektoriaus) dvejų metų kadencijai⁵⁰. Pirmininko postas užimamas rotacijos principu⁵¹. Pirmininkas pirmininkauja posėdžiams ir pasirašo priimtus sprendimus⁵².

Spaudos tarybos nariai, priimdami sprendimus, yra nepriklausomi nuo ENA, taip pat neatstovauja jų organizacijų ar darbdavio.

Spaudos tarybos kasdieninę veiklą ir pasirengimą tarybos posėdžiams organizuoja vykdomasis sekretorius (*executive secretary*). Pastarasis taip pat gali vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) tarp skundo pateikėjo ir už publikaciją atsakingo subjekto preliminariniame procedūros etape, siekiant susitarimo tarp ginčo šalių.

Spaudos tarybos vykdomąjį sekretorių šiam darbui samdo (*shall be hired by*) Estijos laikraščių asociacija⁵³. Taryboje personalo yra mažai, darbuotojai įdarbinti nuolatiniu pagrindu⁵⁴.

Pagal Spaudos tarybos statutą⁵⁵, kiekvienas fizinis ir juridinis asmuo gali teikti tarybai skundą dėl spaudoje apie tą asmenį paskelbtos informacinės medžiagos (tiesiogiai susijusios su tuo asmeniu), išskyrus reklamą. Taryba nagrinėja skundus dėl informacinio turinio, paskelbto spausdintiniuose leidiniuose, interneto portaluose, talpinančiuose žurnalistinį turinį, taip pat transliuoto visuomeninių stočių. Skundas priimamas, jei nuo skundžiamo turinio paskelbimo praėjo ne daugiau kaip 3 mėnesiai. Skundus Spaudos taryba priima ir nagrinėja nemokamai⁵⁶.

Skundai turi būti teikiami rašytine forma, pridėjus atitinkamos publikacijos kopiją. Spaudos taryba skundo netiria, jei dėl to atvejo pradėtas procesas teisme, taip pat anoniminių skundų ir kai skundžiamas atvejis nesusijęs su gerosios žurnalistinės praktikos pažeidimu. Pažeidimą padaręs subjektas turi pareigą paskelbti Spaudos tarybos sprendimą. Be to, visi tarybos sprendimai yra skelbiami tarybos darbui skirtoje rubrikoje ENA interneto svetainėje⁵⁷.

Spaudos tarybos posėdžiai, per kuriuos nagrinėjami skundai, įprastai vyksta kartą per mėnesį⁵⁸.

Spaudos tarybos detalią darbo tvarką nustato Procedūrinės taisyklės, pagal kurias tarybos sprendimas priimtas, jei už jį balsuoja daugiau kaip pusė posėdyje dalyvaujančių narių. Kvorumą sudaro 5 nariai⁵⁹. Posėdžiai nėra vieši, nebent taryba nuspręstų kitaip⁶⁰.

Spaudos tarybos veikla finansuojama organizacijų-narių lėšomis⁶¹.

Ispanija

Ispanijoje žiniasklaidos savitvarkos modelis paremtas nacionaliniu principu – veikia Žurnalistikos arbitražo ir etikos komisija (isp. *La Comisión de Arbitraje, Quejas y Deontología del Periodismo*), ir regioniniu – pavyzdžiui, Katalonijoje 1997 m. įteigta Katalonijos informacinė taryba (*Catalunya Fundació Consell de la Informació de Catalunya*).

Nacionalinės žiniasklaidos tarybos / Arbitražo komisijos tikslas – skatinti etišką žurnalistiką, vykdamat nepriklausomą ir atsakingą savitvarką. Tai yra arbitražas tarp žiniasklaidos ir piliečių, kurie jaučiasi neigiamai paveikti tam tikros informacijos.

⁴⁹ Press Council: Estonia: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Estonia>

⁵⁰ Statute: <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/statute.html>

⁵¹ Press Council: Estonia: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Estonia>

⁵² Statute: <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/statute.html>

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 8: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

⁵⁵ Statute: <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/statute.html>

⁵⁶ Eesti Meediaettevõtte Liit: <https://meedialiit.ee/pressinoukogu/>

⁵⁷ Statute: <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/statute.html>

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Statute: <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/statute.html>

⁶⁰ Rules of Procedure: <https://meedialiit.ee/pressinoukogu/#statuut>

⁶¹ Statute: <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/statute.html>

Arbitražo komisijos veikla – priemonė, kuria siekiama užtikrinti Ispanijos žurnalistų asociacijų federacijos (*Federación de Asociaciones de Periodistas de España, FAPE*) Etikos kodekso⁶² laikymąsi. Pažymėtina, kad nors priimami sprendimai neturi jokios sankcijų galios, tačiau moralinį autoritetą suteikia prisijungusios profesinės organizacijos ir žurnalistai – tai papildo teisinio reguliavimo alternatyvą⁶³.

Arbitražo komisijos Reglamente⁶⁴ įtvirtintas organizacijos nepriklausomumas, savarankiškas, jos veikla yra kolegiali, narius skiria fondo valdyba. Arbitražo komisiją sudaro prezidentas, du viceprezidentai, sekretorius ir nariai (ne mažiau kaip 6 ir ne daugiau kaip 15, juos skiria ir keičia valdyba. Bent du nariai turi turėti prestižinį teisininko statusą, trys nariai – žurnalistikos profesionalų statusą. Kiti nariai atstovauja Ispanijos visuomenei (universitetų, socialinių, kultūrinių fondų, komunikacijos ar bet kurios kitos pilietinės institucijos atstovai). Visais atvejais, skiriant eiti nario pareigas, privaloma įrodyti rūpinimosi etika, saviraiškos laisvę ir pagrindinėmis piliečių teisėmis patirtį profesinėje veikloje. Kadencijos trukmė – 4 metai, su galimybe pratęsti dar vienai kadencijai.

Arbitražo komisija pagal kompetenciją nagrinėja bylas dėl galimų Etikos kodekso pažeidimų, tarpininkauja sprendžiant klausimus dėl etikos normų ir kt. Arbitražo komisijos plenarinę sesiją sudaro visi jos nariai (organizuojama bent kartą per ketvirtį). Jos sudėtis laikoma atitinkančia kvorumą, jei dalyvauja du trečdaliai narių, įskaitant prezidentą.

Fondo patikėtinių taryba⁶⁵ – Arbitražo komisijos techninės ir profesinės pagalbos įstaiga, kuri suteikia žmogiškuosius, materialinius išteklius, reikalingus tinkamai vykdyti funkcijas.

Skundų dėl Etikos kodekso pažeidimo procedūra:

- skundą gali pateikti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, manantis, kad žurnalistikos veikla galimai neatitinka Etikos kodekso taisyklių;
- išimtiniais atvejais Arbitražo komisija gali priimti nagrinėti skundą, kuris nėra tiesiogiai susijęs su jį pateikusiu asmeniu (rezoliucijoje bus pateiktos skundo priėmimo priežastys).
- skundo pateikimo terminas – ne vėliau kaip 2 mėnesiai nuo informacijos paskelbimo;
- Arbitražo komisija privalo suteikti galimybę pasisakyti / būti išklausytam;
- pateikusieji skundą ir skundžiamieji gali patys atstovauti savo interesams Arbitražo komisijoje, tačiau jiems taip pat gali atstovauti kiti asmenys, turintys įgaliojimus pagal įstatymą;
- jeigu skundas pateikiamas pavėluotai, neatitinka kitų reikalavimų, jis gali būti atmestas;
- priėmus nagrinėti skundą, šalies, kuri galimai pažeidė etikos standartus, paprašoma per nurodytą terminą raštu pateikti atsakymus ir įrodymus;
- skundžiamajam subjektui nepateikus atsakymo, procedūra tęsiama jam nedalyvaujant, o sprendimas priimtas remiantis pareiškėjo pateiktais dokumentais ir įrodymais.

Arbitražo komisijos sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodoma, kokios konkrečios Etikos kodekso normos buvo pažeistos, taip pat rekomenduojamos priemonės padarytai žalai atlyginti (pavyzdžiui, rezoliucijos paskelbimas, informacijos ištaisymas, atsiprašymas ir pan.). Sprendimas išsiunčiamas suinteresuotoms šalims, informuojama Ispanijos žurnalistų asociacijų federacija, paskelbiama žiniasklaidoje. Pažymėtina, kad žiniasklaidos priemonė, su kuria konkrečiai susijęs sprendimas, visais atvejais privalo paskelbti rezoliucinę dalį.

Arbitražo komisijai skundas turi būti pateiktas raštu, nagrinėjimas taip pat vyksta rašytinės procedūros tvarka. Skundas turi būti pateiktas tiesiogiai būstinėje ar kartu su visa susijusia medžiaga / įrodymais siunčiamas paprastu paštu (nėra galimybės pateikti internetu). Anoniminiai skundai nenagrinėjami⁶⁶. Visos Arbitražo komisijos rezoliucijos yra skelbiamos viešai⁶⁷.

Regioniniu lygmeniu žiniasklaidos etikos standartų laikymąsi užtikrina Katalonijos informacinė taryba (*Catalunya Fundació Consell de la Informació de Catalunya, FCIC*). Tai yra ne

⁶² Comisión de Arbitraje. Código Deontológico: <https://www.comisiondequejas.com/codigo-deontologico/>

⁶³ Comisión de Arbitraje: <https://www.comisiondequejas.com/>

⁶⁴ Comisión de Arbitraje. Reglamento: <https://www.comisiondequejas.com/reglamento/>

⁶⁵ Comisión de Arbitraje. Patronos de la Fundación: <https://www.comisiondequejas.com/4-2/patronos-de-la-fundacion/>

⁶⁶ Comisión de Arbitraje. Cómo formular una queja?: <https://www.comisiondequejas.com/como-formular-una-queja/>

⁶⁷ Comisión de Arbitraje. Resoluciones de la Comisión: <https://www.comisiondequejas.com/resoluciones/resoluciones-de-la-comision/>

pelno siekianti organizacija, kurią 1997 m. įsteigė Katalonijos žurnalistų asociacija (*Colegio de Periodistas de Catalunya*).

1999 m. Katalonijos informacinė taryba įgijo juridinio asmens statusą ir tapo nepriklausoma arbitražo įstaiga profesionaliems žurnalistams ir žiniasklaidai, kurie vykdo informacinę veiklą Katalonijos teritorijoje. Katalonijos žurnalistų Etikos kodekso⁶⁸ laikymasis užtikrinamas be teisminių institucijų įgaliojimų, organizacijos veikla yra atstovaujamo pobūdžio, jos sprendimai (rezoliucijos) yra rekomendacinio pobūdžio ir įpareigoja šalis, kurios savanoriškai priima arbitražą⁶⁹.

Šiuo metu (2021 m. liepos 19 d. duomenimis) Tarybą sudaro prezidentas, generalinis sekretorius ir 10 patarėjų. Tarybos narių įvairovė (teisininkai, sociologai, gydytojai, etikos, komunikacijos profesoriai, pilietinių organizacijų vadovai, žurnalistai ir kt.) garantuoja jos nepriklausomumą⁷⁰.

Remiantis Įstatais, organizacijos veikla finansuojama iš ekonominių įnašų, kuriuos atlieka susijusios žiniasklaidos priemonės, taip pat gali būti skiriamos aukos / dotacijos, jeigu jos yra viešos ir tai negali paveikti priimamų sprendimų. Už vykdomą veiklą negalima gauti jokio atlygio, išlaidos skiriamos apmokėti administracinio valdymo, personalo samdymo, patalpų nuomos, infrastruktūrinio pobūdžio ir kitas tiesiogines veiklos išlaidas⁷¹.

Įstatuose atskirai reglamentuota skundų procedūra. Skundą dėl profesionalaus žurnalistų ar žiniasklaidos priemonės galimo etikos normų pažeidimo gali pateikti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo (skundą galima pateikti ir internetu⁷²). Skundas turėtų būti pateiktas per mėnesį laiko nuo tada, kai atsirado skundo priežastis. Esant pagrįstam atvejui, šis terminas gali būti pratęstas 15 darbo dienų.

Jei skundas priimamas nagrinėti, jis perduodamas atsakovui (žurnalistui / žiniasklaidos priemonei), galimai pažeidusiam etikos taisyklės, numatant 15 kalendorinių dienų terminą pareikšti savo poziciją / pateikti paaiškinimus (gali būti prašoma šį terminą pratęsti dar 15 dienų).

Pasibaigus šiam terminui, paskiriamas pranešėjas arba komitetas, sudarytas iš pirmininko, generalinio sekretoriaus ir dviejų Tarybos narių, kurie per mėnesį raštu pateikia atitinkamą nuomonę / pranešimą (terminas gali būti pratęstas 15 darbo dienų). Apibendrinus informaciją, atlikus kitus būtinus veiksmus, klausimas įtraukiamas į posėdžio darbotvarkę – galutinę rezoliuciją priima Tarybos nariai. Apie priimtą sprendimą pranešama ginčo šalims.

Kipras

Žiniasklaidos skundų komisija (gr. *Epitropi Dimosiographikis Deontologias*) atlieka spaudos tarybos funkcijas ir yra atsakinga už spausdintinio ir elektroninio formato naujienų žiniasklaidos savitvarką. Ši komisija yra nepriklausoma nuo vyriausybės ar teisminės priežiūros ir užtikrina, kad savitvarkos būdu būtų išsaugoma spaudos laisvė, žiniasklaidai taikomi etikos standartai, o visuomenės nariams suteikiama galimybė pareikšti skundus dėl etikos pažeidimų⁷³.

Kipro žurnalistų elgesio kodeksas apibrėžia žurnalistų pareigas bei teises ir apima tokius klausimus kaip informacijos tikslumas, teisė į paneigimą, teisė į privatumą, informacijos gavimas netinkamomis priemonėmis, autorių teisės, kyšininkavimas, nekaltumo prezumpcija, vaikų teisės, diskriminavimas, viešasis interesas⁷⁴.

Žiniasklaidos skundų komisiją 1997 m. įsteigė Laikraščių ir periodinių leidinių leidėjų asociacija bei privačių elektroninės žiniasklaidos priemonių savininkai, Žurnalistų sąjunga. Vėliau prie šios komisijos veiklos prisijungė ir įsipareigojo laikytis etikos standartų taip pat ir Kipro transliavimo korporacija⁷⁵.

⁶⁸ FCIC. Code of ethics:

https://fcic.periodistes.cat/wp-content/uploads/2018/02/codi-deontologic_CPC_CIC_ang_BAIXA_GEN.pdf

⁶⁹ FCIC. El CIC y la fundación: <https://fcic.periodistes.cat/es/que-es-cic/el-cic-y-la-fundacion/>

⁷⁰ FCIC. Miembros de CIC: <https://fcic.periodistes.cat/es/que-es-cic/miembros-de-cic/>

⁷¹ FCIC. Estatutos del CIC: <https://fcic.periodistes.cat/es/estatutos-del-cic/>

⁷² FCIC. Presentar una queja online: <https://fcic.periodistes.cat/es/presentar-una-queja-online/>

⁷³ Press Council: Cyprus: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Cyprus>

⁷⁴ Journalists' Code of Conduct: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/Cyprus-Journalists>

⁷⁵ Press Council: Cyprus: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Cyprus>

Žiniasklaidos skundų komisijoje yra 13 narių. Komisijos steigėjai skiria pirmininką, kuris turi būti nepriklausomas (dabartinis pirmininkas yra buvęs teisėjas) ir 9 narius, kurie atstovauja Laikraščių ir periodinių leidinių leidėjų asociacijai, Kipro žurnalistų sąjungai ir Kipro transliuotojų korporacijai. Šie 10 narių renka likusius 3 narius (pastarieji turi būti žymūs savo suinteresuotumu bendruomenės reikalais) iš visuomenės atstovų tarpo.

Žiniasklaidos skundų komisija priima ir nagrinėja skundus, kurie turi būti pateikiami ne vėliau kaip per 30 dienų nuo skundžiamos publikacijos pirmo viešo pasirodymo ar nuo momento, kai apie tokią publikaciją sužino skundo teikėjas. Išskirtiniais atvejais Žiniasklaidos skundų komisija turi teisę imtis nagrinėti publikaciją savo iniciatyva.

Asmenys gali teikti skundus tiek elektronine forma (el. paštu ar komisijos interneto svetainėje), tiek pateikdami rašytinį skundą.

Žiniasklaidos skundų komisijos veiklą finansuoja šios komisijos steigėjai.

Latvija

Latvijos žiniasklaidos etikos taryba (lat. *Latvijas Mediju ētikas padome*) įsteigta 2018 m. gruodžio mėnesį. Iki 2018 m. pabaigos Latvijoje nebuvo oficialios žiniasklaidos savitvarkos organizacijos, formaliai už žurnalistų etiką buvo atsakinga Latvijos Žurnalistų sąjunga (*Latvijas Žurnālistu Savienība*). Tokia informacija pateikiama tyrime „Žiniasklaidos tarybos skaitmeniniame amžiuje“⁷⁶, taip pat nurodoma portale „Atsakinga žurnalistika“⁷⁷, kuris buvo vienas iš pagrindinių šaltinių atliekant tyrimą. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad minėtuose šaltiniuose paskutinė informacijos atnaujinimo data – 2017 m. rugpjūčio mėn.

2016 m. lapkričio 8 d. Ministrų kabinetas patvirtino Latvijos žiniasklaidos politikos gaires 2016–2020 m.⁷⁸, kuriose įtvirtinta būtinybė steigti savanorišką žiniasklaidos savitvarkos organizaciją, patvirtinti vieningą etikos kodeksą ir sukurti mechanizmą, leidžiantį pranešti apie netinkamą žiniasklaidos turinį.

Latvijoje buvo svarstomi skirtingi žiniasklaidos etikos stebėjimo modeliai. Vienas iš sprendimų buvo žiniasklaidos ombudsmenas – konstitucinis institutas (vienas pareigūnas, patvirtintas Parlamento), taip pat žiniasklaidos pramonės savitvarkos mechanizmai: žiniasklaidos ombudsmenas (vienas pareigūnas, paskirtas žiniasklaidos pramonės) arba Žiniasklaidos etikos taryba – keli žiniasklaidos pramonės paskirti nariai, sudarantys kolegialią tarybą. Įvertinus kitų šalių patirtį, kaip labiausiai savitvarkos efektyvumą užtikrinantis modelis, buvo pasirinktas kolegialus mechanizmas, kuris taip pat įgyvendinamas Estijoje, Austrijoje, Danijoje, Airijoje, Norvegijoje ir Švedijoje – Latvijos Vyriausybė Etikos tarybos įsteigimui pritarė 2018 m. gruodžio 11 d.⁷⁹

Pažymėtina, kad pagal pasirinktą koncepciją, Spaudos taryba – nevyriausybinė organizacija, tačiau jos veikimui kasmet numatyta skirti ~53 tūkst. Eur valstybės finansavimą techniniams ir administraciniais biuro poreikiams (Žiniasklaidos etikos taryba turėtų pateikti savo metines ataskaitas Saeimos (Latvijos Parlamento) Žmogaus teisių ir viešųjų reikalų komisijai, taip pat jas paskelbti internete). Praktika, kai valstybė finansuoja dalį, o likusią dalį – pačios žiniasklaidos organizacijos, sukuria pusiausvyrą tarp valstybės ir pačios žiniasklaidos įtakos taryboje, išvengiant rizikos ir galimo įtakingiausių žiniasklaidos priemonių dominavimo, vertinant etikos pažeidimus⁸⁰.

⁷⁶ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

⁷⁷ Accountable Journalism. Latvia: <https://accountablejournalism.org/press-councils/latvia>

⁷⁸ Par Latvijas mediju politikas pamatnostādņēm 2016–2020. Gadam: <https://likumi.lv/doc.php?id=286455>

⁷⁹ Par konceptuālo ziņojumu "Mediju ombuda izveide, tā sastāvs, darbības vadlīnijas un lauks", Ministru kabineta rīkojums Nr. 656:

<https://likumi.lv/ta/id/303579-par-konceptualo-zinojumu-mediju-ombuda-izveide-ta-sastavs-darbibas-vadlinijas-un-lauks>

⁸⁰ LV portāls. Mediju ētikas padome: plusi un minusi:

<https://lvportals.lv/norises/300712-mediju-etikas-padome-plusi-un-minusi-2018>

Latvijas žiniasklaidos etikos tarybos veiklos principai įtvirtinti Įstatuose⁸¹. Asociacijos nariu gali tapti bet kuris juridinis asmuo ar bendrija, kurios pagrindinė veikla yra žiniasklaidos srityje arba aktyviai remiama tokia veikla ir pan. Asocijuotu nariu galiu tapti bet kuris asmuo, kuris sutinka su Asociacijos įstatais: asocijuotas narys gali dalyvauti veikloje, tačiau nesinaudoja nario teisėmis.

Narys gali būti pašalintas iš asociacijos, jei nemoka nario mokesčio, nesilaiko Įstatytų, Etikos kodekso, Etikos tarybos sprendimo, vykdo bet kokią kitą veiklą, kuri prieštarauja Įstatams, ir kt.

Valdybos ir Etikos tarybos nariai renkami / atšaukiami visuotinio narių susirinkimo metu.

2021 m. kovo 25 d. visuotiniame Latvijos žiniasklaidos etikos tarybos narių susirinkime buvo paskirta nauja Etikos taryba, kurią sudaro vadovas, vadovo pavaduotojas ir 7 nariai, atstovaujantys skirtingas žiniasklaidos organizacijas / asociacijas.

Etikos tarybos kompetencija apima:

- fizinių ir juridinių asmenų pateiktų skundų svarstymą ir nuomonės apie žiniasklaidos padarytus etinius pažeidimus pateikimą;

- žiniasklaidos, žiniasklaidos bendrovių ir žurnalistų skundų tvarkymą bei nuomonės pateikimą pažeidus Etikos kodeksą arba apribojus žiniasklaidos saviraiškos laisvę;

- nuomonės pareiškimą klausimais, susijusiais su žiniasklaidos grėsme ar įtaka, sektoriaus būklės pablogėjimu ir redakcijos autonomija ar nepriklausomumu, taip pat kitomis aplinkybėmis, kuriomis žiniasklaida gali siekti savo tikslų;

- viešų konferencijų, kuriose pristatoma Etikos tarybos patirtis, organizavimą ir ekspertų ataskaitas įvairiais žiniasklaidos etikos, veiklos ir kitais klausimais⁸².

Pagrindinės profesinės etikos ir elgesio taisyklės įtvirtintos Etikos kodekse (*Ėtikas kodekss*)⁸³. Tai yra žiniasklaidos savitvarkos dokumentas, kuriame išdėstyti sutarti principai ir elgesys tarp asociacijos steigėjų ir narių – Etikos kodeksas yra privalomas asociacijos nariams, taip pat asmenims, raštu patvirtinusiems savo prisijungimą prie Kodekso. Asociacija veikia kaip tarpininkė tarp ginčo šalių, vadovaudamasi vertybėmis ir Kodekse nustatytais principais. Pažymėtina, kad už mechanizmų, užtikrinančių etikos normų laikymąsi žiniasklaidoje, atsakingi asociacijos nariai.

Asmenys, nukentėję dėl galimų Etikos kodekso pažeidimų, turi teisę pateikti skundą asociacijos Etikos tarybai. Skundų priėmimo ir vertinimo tvarka įtvirtinta Asociacijos įstatuose. Jei Etikos taryba pripažįsta skundą pagrįstu ir susijęs asmuo yra Asociacijos narys (prisijungė prie šio Etikos kodekso), Etikos taryba gali nustatyti pareigą pripažinti klaidą ir viešai paskelbti sprendimą. Faktinės klaidos atveju, žiniasklaidos priemonė yra įpareigojama kuo greičiau paskelbti klaidos ištaisymą, esant kelioms klaidoms – išimti / panaikinti informaciją ir, jei reikia, pateikti atsiprašymą.

Skundą, kuris tiesiogiai susijęs su pareiškėju, galima pateikti raštu arba užpildant specialią formą internete. Pirminį skundo vertinimą per 5 darbo dienas atlieka asociacijos valdyba ir priima sprendimą jį priimti bei perduoti Etikos tarybai; atmesti skundą, jeigu jis nepriklauso Etikos tarybos kompetencijai; paprašyti pateikti papildomą informaciją, reikalingą pradiniam skundo vertinimui⁸⁴.

Detali skundų nagrinėjimo procedūra įtvirtinta Įstatuose⁸⁵, numatant, kad asociacijos valdyba, perduodama skundą nagrinėti Etikos tarybai, kartu išsiunčia dokumento kopiją ir suinteresuotam asmeniui (atsakovui), kuris ne vėliau kaip per 10 darbo dienų gali pateikti savo paaiškinimus. Etikos taryba gali pakviesti į posėdį abi šalis ir įgyvendinti taikinimo procesą.

Jei skundžiamas asmuo (žiniasklaidos priemonė) yra Asociacijos narys, Etikos taryba gali įpareigoti pripažinti savo klaidą, atsiimti viešai paskelbtą informaciją ir atsiprašyti. Taip pat Etikos taryba informaciją apie priimtus sprendimus skelbia žiniasklaidoje, praneša organizacijoms, susijusioms su jų projektų finansavimu, įskaitant Kultūros ministeriją, Teisingumo ministeriją ir kt.

⁸¹ Association "Latvian Media Ethics Council" Statutes:

https://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Statutes_20190227_pdf_ENG.pdf

⁸² Latvian Media Ethics Council. Ethics Council: <https://www.lmepadome.lv/ethics-council/>

⁸³ Association "Latvia Media Ethics Council" Code of Ethics:

https://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Ethics_code_pdf.pdf

⁸⁴ Latvian Media Ethics Council. Complaint submitting form: <https://www.lmepadome.lv/submit-complaint/>

⁸⁵ Association "Latvian Media Ethics Council" Statutes:

https://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Statutes_20190227_pdf_ENG.pdf

Pažymėtina, kad Etikos tarybos posėdžiai nėra vieši, tačiau, esant poreikiui, gali būti organizuojamas viešas posėdis. Jei skundas yra susijęs su teisiniu ieškiniu / byla, Etikos tarybos sprendimas gali būti naudojamas teisme.

Latvijos žiniasklaidos etikos tarybos interneto svetainėje taip pat galima užpildyti specialią formą ir pranešti apie neetišką žiniasklaidos elgesį, kuris tiesiogiai neturi įtakos pareiškėjo teisėms (tai būtina sąlyga teikiant skundą pagal anksčiau aprašytą procedūrą). Etikos taryba turi teisę pareikšti poziciją / nuomonę apie įvykius žiniasklaidoje, įskaitant galimus etikos normų pažeidimus⁸⁶.

Lenkija

Lenkijos žiniasklaidos savitvarkos sistema turėtų būti vertinama kritiškai, nes skirtinguose šaltiniuose informacija skiriasi. Remiantis tyrimu „Žiniasklaidos tarybos skaitmeniniame amžiuje“⁸⁷, Lenkijoje nėra spaudos tarybos (vertinant tyrimo apimtyje ir pagal naudotus informacijos rinkimo metodus bei kitus kriterijus).

Kiti šaltiniai – portalas „Atsakinga žurnalistika“ nurodo, kad formaliai šią funkciją – rūpinimąsi žurnalistų profesine etika – atlieka Lenkijos žurnalistų asociacija (len. *Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich*). Tai yra seniausia, didžiausią autoritetą turinti žurnalistikos organizacija Lenkijoje (savanoriška, ne pelno siekianti organizacija), kuri vienija 2 700 narių ir turi 16 filialų didžiuosiuose miestuose⁸⁸.

Asociacija yra pasitvirtinusi Etikos kodeksą⁸⁹, kuris numato atsakomybę už etikos principų pažeidimus, žurnalistų teismai, atsižvelgdami į pažeidimo pobūdį ir mastą, skiria baudas. Tai gali būti įspėjimas, papeikimas, laikinas narystės teisių sustabdymas, pašalinimas iš Asociacijos. Aukščiausiasis žurnalistikos teismas – asociacijos struktūrinis padalinys, kurį sudaro pirmininkas, pirmininko pavaduotojas, sekretorius ir 6 nariai, gali paskelbti sprendimą žiniasklaidoje⁹⁰.

Kita už žurnalistų etiką atsakinga organizacija – žurnalistų ir leidėjų skiriama Žiniasklaidos etikos taryba (*Rady Etyki Mediów*), kuri veikia nuo 1995 m. Nuo 2019 m. Taryboje yra 13 narių, iš jų paskirtas pirmininkas, du vicepirmininkai ir sekretorius⁹¹. Pagrindinis šios organizacijos dokumentas – Etikos chartija⁹².

Etikos tarybos narių skyrimo tvarka ir veiklos principai reglamentuoti Žiniasklaidos etikos tarybos nuostatuose⁹³. Etikos tarybos narius (nuo 11 iki 13) slaptu balsavimu 4 metų kadencijai renka Lenkijos žiniasklaidos konferencijų asociacija (*Stowarzyszenie Konferencja Mediów Polskich*). Etikos tarybos narys negali būti atleistas kadencijos metu, bet turi teisę atsistatydinti.

Etikos tarybos įgaliojimai:

- pateikia savo nuomonę klausimais, susijusiais su Žiniasklaidos etikos chartijos laikymusi;
- veikia visos sudėties ar prezidiume, apibrėžia savo pozicijas, nuomones, pareiškimus ir priima rezoliucijas paprasta dalyvaujančiųjų balsų dauguma, taip pat numatyta galimybė pateikti atskirąją nuomonę. Jei balsai pasiskirsto po lygiai, lemia pirmininko balsas;
- savarankiškai nustato sprendimų ir balsavimo nutarimų priėmimo tvarką bei terminus;
- organizaciniais ir tvarkos klausimais sprendimai priimami dalyvaujančių narių balsų dauguma. Jei balsai pasiskirsto po lygiai, lemia pirmininko balsas;
- Etikos taryba imasi veiksmų savo iniciatyva, reaguodama į žiniasklaidos signalus ar pačios organizacijos pranešimus apie Žiniasklaidos etikos chartijos pažeidimą.

Etikos tarybos nariai pareigas vykdo socialiniais pagrindais, jie negali vykdyti viešųjų ar korporatyvinių funkcijų žiniasklaidoje. Etikos taryba slaptu balsavimu iš savo narių renka

⁸⁶ Latvian Media Ethics Council. Give an opinion!: <https://www.lmepadome.lv/give-an-opinion/>

⁸⁷ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

⁸⁸ Accountable Journalism. Poland: <https://accountablejournalism.org/press-councils/poland>

⁸⁹ SDP. Kodeks Etyki Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich: <https://sdp.pl/kodeks-etyki-sdp/>

⁹⁰ SDP. Władze SDP: <https://sdp.pl/wladze/>

⁹¹ Rada Etyki Mediów. Skład Rady: <http://www.rem.net.pl/about.php>

⁹² Rada Etyki Mediów. Karta Etyczna Mediów: <http://www.rem.net.pl/services.php>

⁹³ Rada Etyki Mediów. Regulamin Rady Etyki Mediów: <http://www.rem.net.pl/regulamin.php>

prezidiumą, kurį sudaro pirmininkas, pirmininko pavaduotojas (-ai) ir sekretorius. Lenkijos žiniasklaidos konferencijų asociacijai pirmininkaujanti organizacija teikia administracines paslaugas Etikos tarybai, valdo jos sekretoriatą ir interneto svetainę. Etikos tarybos pirmininkas kadencijos viduryje ir jai pasibaigus teikia veiklos ataskaitą Lenkijos žiniasklaidos konferencijų asociacijai.

Etikos taryba viešai skelbia nuomones, pozicijas ir išvadas dėl Žiniasklaidos etikos chartijos pažeidimų⁹⁴. Šią Chartiją 1995 m. pasirašiusios Lenkijos žurnalistus, leidėjus, transliuotojus ir kt. vienijančios organizacijos įsipareigojo teikti Etikos tarybai informaciją apie skundus ir nedelsdamos paskelbti apie jos priimtus sprendimus⁹⁵.

Vidutiniškai per metus Etikos taryba gauna daugiau nei 500 pranešimų dėl galimo Žiniasklaidos etikos chartijos pažeidimo: 2018 m. buvo išnagrinėta 518 atvejų, per 2019 m. pirmus penkis mėnesius – 270 pranešimų⁹⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lenkijos žiniasklaidoje skelbiama nemažai straipsnių, kuriuose žurnalistai / profesinių susivienijimų atstovai kritikuoja Etikos tarybą dėl jos priimamų sprendimų šališkumo, atstovavimo siauram žurnalistų ratui ir pan.⁹⁷

Liuksemburgas

Liuksemburge Spaudos taryba (pranc. *Conseil de Presse Luxembourg*) buvo įsteigta įstatymu – 1979 m. gruodžio 20 d. Parlamentas priėmė Žurnalistų profesinio vardo pripažinimo ir apsaugos įstatymą⁹⁸. Įstatyme reglamentuota, kad žurnalistų profesinis vardas gali būti suteiktas asmenims, kurių pagrindinė veikla yra susijusi su darbu leidiniuose, naujienų agentūrose, TV, radijo stotyse ir pan., būtina turėti (pagrįsti) mažiausiai 2 metų profesinę praktiką, nevykdyti jokios prekybos ar veiklos, kurios pagrindinis tikslas yra viešinimas ir kt.

Šiuo įstatymu įsteigiama Spaudos taryba, kurią sudaro vienodas skaičius a) Liuksemburgo leidinių, agentūrų, programų leidėjų ir b) žurnalistų, kartu suteikiama teisė pripažinti žurnalistų profesinį vardą. Pažymėtina, kad už žurnalistų vardo naudojimą, neturint Spaudos tarybos leidimo (išduodami žurnalistų pažymėjimai), gali būti skirta bauda.

Visuomenėje Spaudos taryba labiausiai žinoma dėl žurnalistų pažymėjimų išdavimo, tačiau jos veikla organizuojama steigiant ir daugiau kitų komisijų pagal veiklos pobūdį⁹⁹. Pavyzdžiui, gyventojų kreipimuisi dėl žiniasklaidos veiklos nagrinėja atskira komisija (*Commission de médiation et de plaintes*). Svarbus Spaudos tarybos uždavinys – būti profesionalių žurnalistų Etikos kodekso¹⁰⁰ saugotoju. Liuksemburge suteikiant žurnalistų profesinį vardą, kartu įteikiamas ir Etikos kodeksas, kurio žurnalistas įsipareigoja laikytis (pasirašytinai)¹⁰¹.

Spaudos taryboje 2020–2022 m. kadencijoje yra 29 nariai – leidėjai ir žurnalistai (kadencijos trukmė – 2 metai)¹⁰². Spaudos tarybos veiklos organizavimu ir kasdieniu darbu rūpinasi vykdomoji valdyba, kurią sudaro vienodas skaičius redaktorių ir žurnalistų, įskaitant prezidentą, generalinį sekretorių, išdininką, du viceprezidentus ir tris vertintojus (pirmieji trys nariai kas dvejus metus keičiasi tarp leidėjų ir žurnalistų grupių)¹⁰³.

⁹⁴ Rada Etyki Mediów. Wybrane Stanowiska i Odpowiedzi REM: <http://www.rem.net.pl/stanowiska.php>

⁹⁵ Rada Etyki Mediów. Karta Etyczna Mediów: <http://www.rem.net.pl/services.php>

⁹⁶ Wybrano nową Radę Etyki Mediów na ósmą kadencję. Press, 2019-06-25: <https://www.press.pl/tresc/57675,wybrano-nowa-rade-etyki-mediow-na-osma-kadencje>

⁹⁷ Kto reprezentuje środowisko, czyli SDP uderza w REM. Press, 2019-02-14: <https://www.press.pl/tresc/56232,kto-reprezentuje-srodowisko--czyli-sdp-uderza-w-rem>

⁹⁸ Loi du 20 décembre 1979 relative à la reconnaissance et à la protection du titre professionnel de journaliste: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1979/12/20/n2/jo>

⁹⁹ Press Council Luxembourg. Commissions: <https://www.press.lu/en/who-we-are/commissions/>

¹⁰⁰ Accountable Journalism Luxembourg. Code of Ethics of Luxembourg Press Council: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/luxembourg-press-council-code-of-ethics>

¹⁰¹ Press Council Luxembourg. History: <https://www.press.lu/en/who-we-are/history/>

¹⁰² Press Council Luxembourg. Composition of the Press Council 2020–2022: <https://www.press.lu/en/who-we-are/composition-cdp/>

¹⁰³ Press Council Luxembourg. Press Council Management 2020–2022: <https://www.press.lu/en/who-we-are/management-cdp/>

Detaliau Spaudos tarybos skyrimo tvarką ir veiklos organizavimą reglamentuoja įstatymas dėl žodžio laisvės žiniasklaidoje¹⁰⁴. Spaudos taryba turi juridinio asmens statusą. Be jau minėtos pareigos dėl žurnalisto profesinio vardo pripažinimo (žurnalisto pažymėjimo išdavimo, panaikinimo), Spaudos tarybos kompetencija apima:

- Etikos kodekso, kurio tikslas – apibrėžti profesionalių žurnalistų ir leidėjų teises bei pareigas, įskaitant asmens duomenų tvarkymą, parengimą ir paskelbimą;
- Skundų komisijos, kuri nagrinėja asmenų skundus dėl žiniasklaidoje paskelbtos informacijos, įskaitant skundus dėl pagarbos asmenų teisėms ir laisvėms, įsteigimą;
- visų klausimų, susijusių su saviraiškos laisve žiniasklaidoje, kuriuos gali perduoti Vyriausybė arba kuriuos ji laiko naudingais, nagrinėjimą;
- profesionalių žurnalistų, redaktorių darbo rekomendacijų parengimą ir paskelbimą bei kt.

Spaudos tarybą sudaro mažiausiai 14 narių, iš kurių pusė atstovauja leidėjams, kita pusė – profesionaliems žurnalistams. Atitinkamų profesinių grupių siūlymu Spaudos tarybos narius savo dekretu skiria Didysis Kunigaikštis.

Spaudos tarybos pirmininkas keičiasi kas dvejus metus (pakaitomis vadovauja leidėjų ir profesionalių žurnalistų atstovai). Prezidento rinkimų būdus ir tinkamumo eiti sąlygas nustato Spaudos taryba. Pažymėtina, kad pirmininkas savo kadencijos metu taip pat pirmininkauja žurnalistų pažymėjimų komisijai, teisiniu ir neteisiniu būdu atstovauja Spaudos tarybai.

Spaudos taryboje yra įsteigta Skundų komisija, atsakinga už asmenų skundų priėmimą ir nagrinėjimą. Komisiją sudaro penki nariai: po du narius atstovauja leidėjams ir profesionaliems žurnalistams, pirmininko pareigas eina visuomenei atstovaujantis narys. Pirmininkas negali vykdyti jokios veiklos leidybos srityje, turi būti teisininkas, jis yra skiriamas Didžiojo Kunigaikščio dekretu, Spaudos tarybos siūlymu. Spaudos tarybos pirmininkas negali dalyvauti Skundų komisijos veikloje.

Spaudos taryba savarankiškai nustato Skundų komisijos narių, išskyrus visuomenės atstovą, tinkamumo sąlygas ir skyrimo tvarką, taip pat pasitvirtina skundų priėmimo taisykles.

Skundų komisija gali atmesti arba patvirtinti skundą. Jei skundas patvirtinamas, prie sprendimo gali būti pridėdama rekomendacija atsakingam asmeniui / asmenims dėl viešo ar neviešo papeikimo, kurį leidėjas turi paskelbti pagal Skundų komisijos nustatytas sąlygas.

Tiek pagal šį įstatymą, tiek pagal Etikos kodeksą darbuotojas ar leidėjas visais atvejais privalo imtis veiksmų, kad paskelbta klaidinga informacija būtų kuo greičiau ištaisyta / išplatintas ištaisyimas, tačiau tai nepanaikina asmens teisės į kompensaciją dėl patirtos žalos atlyginimo ir (ar) teisės prašyti nemokamai paskelbti atsakymą (toks prašymas leidėjui turi būti išsiųstas registruotu laišku su gavimo patvirtinimu nei vėliau kaip per 90 dienų nuo informacijos paskelbimo dienos).

Malta

Maltos žurnalistų institutas (malt. *Istitut tal-Ġurnalisti Maltin, IGM*) buvo įkurtas 1989 m., kaip Maltos spaudos klubas – žiniasklaidos specialistų asociacija. Organizacijos pavadinimas į dabartinį – Maltos žurnalistų institutas – pakeistas 2004 m.

Iš pradžių asociacijos veiklą beveik visiškai finansavo Maltos viešasis transliuotojas: suteikė patalpas, teikė finansinę, logistinę pagalbą ir kt. 2001 m., asociacijai sėkmingai vykdant veiklą, finansavimas buvo nutrauktas. Maltos žurnalistų institutą oficialiai pripažįsta šalies Vyriausybė ir kitos Maltos institucijos, įskaitant teismus, Romos katalikų bažnyčią, policiją ir kt. Maltos žurnalistų instituto iniciatyva taip pat buvo priimti Spaudos įstatymo pakeitimai, susiję su šaltinio konfidencialumu, teise į informaciją, teise atsakyti ir kt.¹⁰⁵

Vienas iš Maltos žurnalistų instituto tikslų – įgyvendinti savitvarkos priemonės. Tam buvo priimtas Žurnalistų etikos kodeksas¹⁰⁶ ir sudaryta Spaudos etikos komisija, nagrinėjanti skundus dėl

¹⁰⁴ Texte coordonné du 30 avril 2010 de la loi du 8 juin 2004 sur la liberté d'expression dans les médias:

<https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/tc/2010/04/30/n1/jo>

¹⁰⁵ IGM. About us: <https://igm.mt/about-us/>

¹⁰⁶ Accountable Journalism. Malta Press Club Code of Ethics: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/Malta-Journalist>

žurnalistų veiksmų, susijusių su šiuo kodeksu (apie pažeidimus galima pranešti užpildant specialią formą interneto svetainėje). Etikos kodeksas numato asmeninę žurnalistų ir transliuotojų atsakomybę už etikos normų nesilaikymą, netoleranciją jų pažeidimams ir skatina, kad žiniasklaida ir žiniasklaidoje dalyvaujantys asmenys laikytųsi etikos standartų. Kaip laikomasi šių nuostatų, stebi žiniasklaidos pramonės paskirta Etikos komisija.

Etikos komisija, nustačiusi, kad žurnalistas pažeidė vieną ar daugiau Etikos kodekso straipsnių, gali skirti vieną ar daugiau iš nurodytų sankcijų (atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą): tokio elgesio pasmerkimas / nepritartimas; papeikimas; rimtas papeikimas. Apie sprendimą visada yra pranešama žurnalistų atstovaujamos organizacijos vadovui, tam tikrais atvejais sprendimas gali būti skelbiamas viešai bet kokia, Etikos komisijos nuomone, tinkama forma.

2020 ir 2021 m. buvo paskirta nauja Maltos žurnalistų instituto vykdomoji taryba: pirmą kartą taryboje bus nariai iš šešių vietos naujienų redakcijų, tai yra didžiausias žiniasklaidos atstovavimas šioje organizacijoje¹⁰⁷.

2020 m. birželio mėn. buvo atnaujintas Maltos žurnalistų instituto statutas (*Statut tal-Istitut tal-Ġurnalisti Maltin*)¹⁰⁸, suderinant jį su Savanoriškų organizacijų komisijos reikalavimais. Tarp esminių pakeitimų yra Tarybos narių skaičiaus padidinimas nuo 7 iki 9, visuotinių susirinkimų organizavimo tvarka, efektyvesnis finansų valdymas ir kontrolė¹⁰⁹.

Maltos žurnalistų institutas yra savarankiška, savanoriška, pelno nesiekianti organizacija, kurios veikloje gali dalyvauti visi maltos žurnalistai, įskaitant fotografus, operatorius ir kitus darbuotojus, kurie pagrindinę / didelę dalį savo pajamų gauna iš žurnalistinio darbo, Tarybos yra laikomi sąžiningais žurnalistais, taip pat nuolatiniai žiniasklaidos priemonių bendradarbiai ir kt.

Narystės mokestis – 30 Eur metams (mokama iš anksto), norint kartu gauti ir tarptautinį žurnalistų pažymėjimą, galima iš karto sumokėti 100 Eur už dviejų metų laikotarpį.

Maltos žurnalistų institutą valdo Taryba, sudaryta iš devynių pareigūnų: prezidento, viceprezidento, generalinio sekretoriaus, išdininko ir narių. Taryba eina savo pareigas dvejus metus. Taryba renkasi bent kartą per mėnesį. Lemiamą balsą turi prezidentas, bet kuris Tarybos narys, nedalyvaujantis trijuose iš eilės posėdžiuose be pagrįstos priežasties, netenka nario pareigų.

Nyderlandai

Nyderlandų spaudos taryba (oland. *Raad voor de Journalistiek*) yra nepriklausoma žiniasklaidos savitvarkos institucija, atsakinga už skundų dėl geros žurnalistikos praktikos pažeidimų nagrinėjimą. Skundas turi būti susijęs su profesionalaus žurnalistų arba asmens, kuris reguliariai ir už atlygį bendradarbiauja kuriant žiniasklaidos priemonės redakcinę turinį, žurnalistikos praktika. Be to, skundas visada turi būti susijęs su konkrečiu klausimu žurnalistinės praktikos srityje.

Nyderlandų spaudos tarybą steigia ir išlaiko specialus fondas (*Stichting Raad voor de Journalistiek*), kuriame dalyvauja visos svarbiausios žiniasklaidos organizacijos (2021 m. liepos 8 d. duomenimis – 11 organizacijų):

- Nyderlandų žurnalistų sąjunga (*Nederlandse Vereniging van Journalisten*);
- Nyderlandų vyriausiųjų redaktorių draugija (*Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren*);
- koordinuojančios žiniasklaidos spaudos organizacijos;
- koordinuojančios viešojo ir komercinio transliavimo organizacijos¹¹⁰.

Žiniasklaidos organizacijos, dalyvaujančios fondo veikloje, finansiškai prisideda prie Spaudos tarybos išlaikymo ir tokiu būdu įgalina ją vykdyti veiklą. Taip pat 2020 m. buvo gautas finansinis

¹⁰⁷ IGM. Home: <https://igm.mt/>

¹⁰⁸ IGM. Statut tal-Istitut tal-Ġurnalisti Maltin:

<https://igm.mt/wp-content/uploads/2020/08/IGM-Statut-rivedut-Gunju-2020.pdf>

¹⁰⁹ IGM. Statute Update: <https://igm.mt/igm-statute/>

¹¹⁰ Netherlands Press Council: <https://www.rvdj.nl/english>

įnašas iš Liros fondo (www.lirafonds.nl), kuris remia rašytojų, vertėjų ir redaktorių profesines organizacijas¹¹¹.

Fondo valdybą sudaro dalyvių (narių) atstovai (pirmininkas, sekretorius, išdininkas ir aštuoni nariai), kurie skiria Spaudos tarybos narius ir priima Tarybos darbo nuostatus¹¹².

Spaudos tarybos pirmininkas yra žinomas žurnalistas, jo pavaduotojai – teismų sistemos nariai (2021 m. liepos 8 d. duomenimis – 5 pavaduotojai¹¹³), taip pat yra 11 žurnalistų narių ir dešimt narių, kurie nesusiję su žurnalistika ir užima skirtingas pozicijas visuomenėje. Pirmininkas, jo pavaduotojai ir nariai pareigas vykdo laisvu laiku greta savo įprasto darbo. Sekretorius ir laikinai einantis sekretoriaus pareigas asmuo turi būti teisininkas¹¹⁴.

Asmuo, norėdamas paduoti skundą dėl galimo žiniasklaidos etikos pažeidimo, nemokamai gali jį pateikti Spaudos tarybos biurui (skundas teikiamas raštu). Teisinis atstovavimas yra leidžiamas, tačiau nėra privalomas. Gavus skundą, žurnalistas arba vyriausiasis redaktorius bus paprašytas per 3 savaites pateikti atsakymą (raštu). Įprastai, gavus atsakymą, rengiamas viešas svarstymas.

Pažymėtina, kad skundą gali pateikti tik tie asmenys, kurie yra tiesiogiai susiję su netinkamos žurnalistinės praktikos atveju. Be to, kartais žiniasklaidos priemonė pažeidžia ne individualius, o kolektyvinius interesus, tokiu atveju institucijos, kurių nuostatuose įtvirtintas kolektyvinių interesų gynimas, turi teisę pateikti skundą – Spaudos taryba įvertins jo priimtinumą.

Pagal skundų nagrinėjimo taisykles, pirmiausia skundas turi būti nusiųstas žiniasklaidos priemonei (pageidautina – vyriausiajam redaktoriui), tai pareiškėjas turi padaryti ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo informacijos paskelbimo / žurnalistinio elgesio. Žiniasklaidos priemonė susidariusią situaciją turėtų išspręsti per ne ilgesnį nei vieno mėnesio laikotarpį. Nepavykus susitarti, pareiškėjas gali pateikti skundą Spaudos tarybai: skundas turi būti pateiktas ne vėliau nei per 6 mėnesius nuo informacijos paskelbimo / žurnalistinio elgesio, praleidus šį terminą skundas bus nagrinėjamas tik esant išimtinėms aplinkybėms.

Spaudos taryba laikosi pozicijos, kad geriausias būdas nagrinėti skundus – išklausti abi šalis, tačiau šalys neprivalo dalyvauti. Jei šalys dalyvauja posėdyje, abiem šalims suteikiama galimybė išdėstyti savo poziciją, užduoti klausimus, esant poreikiui, pateikiamas žurnalistų etikos standartų išaiškinimas ir kt.

Vieno svarstymo metu Spaudos taryba vidutiniškai nagrinėja 4–5 skundus. Svarstymo metu dalyvauja mažiausiai 3 ir ne daugiau kaip 5 nariai: pirmininkas ir proporcingas narių žurnalistų ir ne žurnalistų skaičius (1/1 arba 2/2). Jei vienas iš narių negali dalyvauti, Spaudos taryba, esant dalyvaujančių ginčo šalių pritarimui, gali nagrinėti bylą su keturiais nariais.

Po posėdžio Spaudos taryba nagrinėja bylą už uždarytų durų: galutinis sprendimas abiem šalims išsiunčiamas per 8 savaites po posėdžio. Spaudos tarybos sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio: žurnalisto / žiniasklaidos priemonės prašoma paskelbti sprendimą¹¹⁵.

Iš esmės Spaudos tarybos statusas yra „nuomonės“, o ne „drausmės“ institucija. Tai reiškia, kad Spaudos taryba negali skirti sankcijų žurnalistui ar užtikrinti finansinės kompensacijos skundo pateikėjui. Spaudos taryba pateikia savo nuomonę apie skundą ir paskelbia sprendimą savo interneto svetainėje, platina per naujienų agentūras, kitas žiniasklaidos priemones (maždaug du trečdaliai žiniasklaidos priemonių skelbia Spaudos tarybos sprendimus, kai skundas būna pagrįstas ar iš dalies pagrįstas, ir šis skaičius vis auga). Pažymėtina, kad Spaudos taryba, priimdama sprendimus, laikosi nuoseklios praktikos ir remiasi ankstesnėmis savo nuomonėmis / sprendimais panašiais atvejais¹¹⁶.

¹¹¹ Netherlands Press Council: Participaten:

<https://www.rvdj.nl/over-de-raad/stichting-raad-voor-de-journalistiek/participanten>

¹¹² Netherlands Press Council: Bestuur:

<https://www.rvdj.nl/over-de-raad/stichting-raad-voor-de-journalistiek/bestuur>

¹¹³ Netherlands Press Council. Samenstelling:

<https://www.rvdj.nl/over-de-raad/samenstelling>

¹¹⁴ Netherlands Press Council: <https://www.rvdj.nl/english>

¹¹⁵ Netherlands Press Council: Procedure to complain: <https://www.rvdj.nl/english/procedure-to-complain-2>

¹¹⁶ Netherlands Press Council: <https://www.rvdj.nl/english>

Spaudos taryba, siekdama formuoti geros žurnalistikos praktikos standartus, yra parengusi Žurnalistinio elgesio vadovą¹¹⁷ (paskutinis atnaujinimas 2021 m. gegužės mėnesį), kuriuo remdamasi vykdo savo veiklą ir priima sprendimus. Šis dokumentas yra reguliariai atnaujinamas, atsižvelgiant į priimamus sprendimus, reaguojant į kitas aktualijas. 2018 m. priimtas pakeitimas, susijęs su būtinybe atsižvelgti į tam tikrų grupių, tokių kaip vaikai (nepilnamečiai) ir sutrikusio intelekto žmonės, ypatingą pažeidžiamumą, 2019 m. pakeistas šaltinių apsaugos standartas, numatant jo taikymą ne tik „leidiniuose“, bet ir bendrai žurnalistų elgesiui, 2021 m. įtraukti papildomi kriterijai, pagal kuriuos vertinami skundai, jei piliečiui nepavyksta susitarti su žiniasklaidos priemone dėl asmens duomenų ištrynimo / nuasmeninimo internetiniuose leidiniuose.

Prancūzija

Šalies žiniasklaidos savitvarkos tikslais 2019 m. gruodžio 2 d. buvo įsteigta nepriklausoma, nesiekianti pelno asociacija – Etiškos žurnalistikos ir mediacijos taryba (pranc. *Conseil de déontologie journalistique et de médiation*, toliau – CDJM)¹¹⁸.

Ši taryba sudaryta iš žurnalistų, redaktorių, žurnalistinių ir žiniasklaidos asociacijų atstovų bei visuomenės atstovų.

Pagrindinis CDJM struktūrinis vienetas yra visus asociacijos valdymo reikalus bei žurnalistinės informacijos etikos klausimus sprendžianti Vykdomoji taryba, kurią sudaro 30 visateisių narių – 10 žurnalistų, 10 leidėjų, 10 visuomenės atstovų.

Kreiptis į CDJM gali bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kurio nuomone, nebuvo laikomasi gerosios žurnalistinės praktikos, skelbiant tekstą ar nuotraukas spausdintinėje ar internetinėje publikacijoje, ar audiovizualinėje naujienų programoje. Į tarybą gali būti kreipiamasi dėl bet kokio žurnalistinio turinio, paskelbto (publikuoto ar transliuoto) šalies teritorijoje ar skirto Prancūzijos visuomenei. CDJM nenagrinėja skundų dėl nepaskelbtos, netransliuotos informacijos, taip pat dėl kurios nors žiniasklaidos priemonės visos (bendrosios) veiklos.

CDJM taip pat užsiima taikinamuoju tarpininkavimu (mediacija) tarp žurnalistų, žiniasklaidos ar naujienų agentūrų ir visuomenės, sprendžiant bet kuriuos klausimus, susijusius su žurnalistine etika.

CDJM veikla finansuojama iš narių įmokų (*members' subscriptions*) ir valstybės ar savivaldybių, ar ES, ar fondų skiriamų subsidijų. Gaunamų valstybinių lėšų dalis negali būti didesnė už pusę metinio asociacijos biudžeto¹¹⁹.

Slovakija

Slovakijos Respublikos spaudos ir skaitmeninės žiniasklaidos taryba (slovak. *Tlačovo-digitálna rada Slovenskej republiky, TR SR*) – tai Žurnalistų etikos apsaugos asociacijos (*Asociácia na ochranu novinárskej etiky v Slovenskej republike, AONE*) vykdomoji įstaiga žurnalistų etinės savitvarkos srityje. Spaudos taryba sprendžia ginčus dėl galimų žurnalistų etikos pažeidimų, taip pat svarsto siūlymus dėl galimybės apriboti žurnalistams naudotis informacija.

Slovakijos Respublikos žurnalistų etikos apsaugos asociacijos (AONE) steigimo sutartį 2001 m. spalio 2 d. pasirašė Slovakijos žurnalistų sindikato (susivienijimo) (*Slovenský syndikát novinárov*) ir Slovakijos spaudos leidėjų asociacijos (*Asociácia vydavateľov tlače*) atstovai. Atsižvelgdami į internetinės žiniasklaidos keliamus iššūkius ir didėjančią įtaką, pirminiai asociacijos steigėjai – leidėjai ir žurnalistai – pakvietė prisijungti ir pagrindinę internetinės reklamos asociaciją „IAB Slovakia“, kuri vienija didžiausius Slovakijos leidėjus, žiniasklaidos agentūras ir kt.

Slovakijos Respublikos žurnalistų etikos apsaugos asociacijai vadovauja atstovų susirinkimas, kuriame kiekviena iš narių-organizacijų turi po 3 narius. Organizacijų vadovai pakaitomis vadovauja

¹¹⁷ Netherlands Press Council. Guidelines: <https://www.rvdj.nl/english/guidelines>

¹¹⁸ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – France: https://www.presscouncils.eu/members_france

¹¹⁹ Ten pat.

Asociacijai. Asociacijos vykdomoji įstaiga žiniasklaidos etikos srityje – Spaudos ir skaitmeninės žiniasklaidos taryba – veiklą vykdo nuo 2002 m. balandžio mėn.¹²⁰

Spaudos ir skaitmeninės žiniasklaidos tarybą sudaro 9 nariai, kurie aktyviai nedirba kaip žurnalistai ar leidėjai, neatstovauja jokiai politinei partijai. Nario kadencijos trukmė – 6 metai (gali dirbti 3 kadencijas iš eilės). Tarybos nariai renka pirmininką ir du pirmininko pavaduotojus¹²¹.

Spaudos ir skaitmeninės žiniasklaidos tarybos statutas¹²² apibrėžia jos statusą, funkcijas, veiklos principus ir kt. Spaudos taryba veikia kaip nepriklausoma įstaiga, jos nariai yra laisvi, priimdami sprendimus nėra saistomi jokių įsakymų, balsuoja pagal savo sąžinę ir įsitikinimus. Taryba pagal kompetenciją vertina fizinių ir juridinių asmenų skundus dėl etikos principų pažeidimo žiniasklaidos srityje, taip pat skundus dėl pažeidimų saviraiškos laisvės, teisės ieškoti ir skleisti informaciją, prieigos prie informacijos žurnalistams apribojimus.

Narystė Spaudos ir skaitmeninės žiniasklaidos taryboje – garbės pareigos. Narių kelionių išlaidos kompensuojamos pagal numatytą tvarką. Tarybos organizacinę ir techninę veiklą vykdo sekretoriatas, už ekonominius klausimus / veiklos užtikrinimą atsakinga ją įsteigusi Asociacija.

Pagrindinis Tarybos dokumentas – Etikos kodeksas¹²³, kuris privalomas periodinės / neperiodinės spausdintos ir (ar) skaitmeninės žiniasklaidos atstovams (fiziniams ir juridiniams asmenims). Pažymėtina, kad prisijungimas prie Etikos kodekso netrukdo žiniasklaidai ar redakcijai taikyti savo etikos taisyklių, neprieštaraujančių Etikos kodeksui.

Jei žurnalistas sužino, kad paskelbė neteisingą informaciją, jis turi imtis veiksmų, kad ji kuo greičiau būtų pataisyta, nelaukdamas, kol bus išpėtas redakcijos ar suinteresuotų šalių.

Tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys gali pateikti skundą Tarybai, jei mano, kad žiniasklaidos priemonė pažeidė Etikos kodeksą. Detali skundo pateikimo procedūra reglamentuota Tarybos darbo tvarkos taisyklėse¹²⁴. Skundas pateikiamas raštu (popierine arba el. forma), jis negali būti anoniminis, būtina nurodyti, kokie Etikos kodekso pažeidimai, pareiškėjo manymu, padaryti.

Pažymėtina, kad pareiškėjas, prieš paduodamas skundą, pirmiausia turi kreiptis į konkrečią žiniasklaidos priemonę, kuri, jo manymu, galimai pažeidė etikos normas, ir išdėstyti savo reikalavimus (ištaisyti informaciją, paskelbti atsakymą ir pan.) – tai turi būti padaryta per vieną mėnesį nuo galimo Etikos kodekso pažeidimo. Jeigu per 7 dienas nuo pateikimo atsakovas (žiniasklaidos priemonė) nepataiso informacijos ir pan., pareiškėjas gali teikti skundą Spaudos ir skaitmeninės žiniasklaidos tarybai (prie skundo turi būti nurodytas reikalavimas (-ai), įrodymas, kad tai buvo pateikta atsakovui, pridėtas pareiškėjo ir atsakovo susirašinėjimas ginčo klausimu).

Skundas turi būti pateiktas ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo Etikos kodekso pažeidimo, taip pat pridėta visa susijusi informacija / įrodymai. Jeigu skundas yra priimtinas, organizuojama jo nagrinėjimo procedūra. Pirmiausia atsakovas (žiniasklaidos priemonė) informuojama apie gautą skundą ir prašoma jį pakomentuoti, taip pat išpėjama, kad to nepadarius, Taryba nagrinės ginčą remdamasi vien tik pareiškėjo teiginiais. Jei atsakovas (žiniasklaidos priemonė) ištaiso Etikos kodekso pažeidimą ir, Tarybos pirmininko nuomone, tai yra pakankama priemonė, skundo procedūra nutraukiama ir apie tai informuojamas pareiškėjas.

Tarybos pirmininkas posėdžius šaukia bent 2 kartus per metus, jie nėra vieši. Taryba nesivadovauja proceso dalyvių siūlymais – pateikti dokumentai, liudytojų parodymai yra vertinami savo nuožiūra. Laikoma, kad yra Tarybos kvorumas, jei dalyvauja absoliuti dauguma jos narių, sprendimai priimami paprasta balsų dauguma (daugiau nei pusė balsų), jiems pasiskirsčius po lygiai – pirmininko balsas yra lemiamas.

¹²⁰ The Print-Digital Council of the Slovak Republic: <https://trsr.sk/english/>

¹²¹ Členovia Tlačovo-digitálnej rady SR: <https://trsr.sk/clenovia/>

¹²² Štatút Tlačovo-digitálnej rady Slovenskej republiky: https://trsr.sk/wp-content/uploads/2016/05/Statut_TR_SR-1.pdf

¹²³ The Print-Digital Council of the Slovak Republic. The Code of Journalistic Ethics: https://trsr.sk/wp-content/uploads/2016/05/Etický_kodex_EN.pdf

¹²⁴ Rokovací poriadok Tlačovo-digitálnej rady Slovenskej republiky: https://trsr.sk/wp-content/uploads/2016/05/Rokovací_poriadok_TR_SR-1.pdf

Taryba gali organizuoti ginčo svarstymą žodinio proceso tvarka, tokiu atveju į posėdį kviečiamas skundo pareiškėjas ir atsakovas. Pažymėtina, kad ginčo šalys gali prašyti nušalinti tarybos narį, jei, atsižvelgiant į jo santykį su byla, kyla abejonių dėl nešališkumo.

Taryba, išnagrinėjusi ginčą, gali priimti vieną iš šių sprendimų: skirti įspėjimą; pareikšti rimtą susirūpinimą; taikyti nuobaudą. Sprendime taip pat įvardijamos jo priėmimo priežastys / motyvai. Tarybos sprendimas yra galutinis, jo negalima apskusti apeliacine tvarka.

Jeigu Taryba pripažįsta, kad buvo pažeistas Etikos kodeksas, toks sprendimas paskelbiamas leidinyje, Tarybos interneto svetainėje, žiniasklaidoje, tarybos metinėje veiklos ataskaitoje. Atsakovas, gavęs sprendimo kopiją, privalo paskelbti sprendimą artimiausiame savo periodinio leidinio numeryje.

Slovėnija

Žurnalistų garbės teismas / arbitražas (slovėn. *Novinarsko častno razsodišče, NČR*) – bendra profesinės sąjungos ir Slovėnijos žurnalistų asociacijos dalis, užtikrinanti žiniasklaidos savitvarką, siekiant, kad žurnalistų bendruomenės nariai, žurnalistinių tekstų, straipsnių autoriai laikytųsi etikos normų ir profesinių taisyklių.

Paprastai procesas garbės teisme yra viešas, po kurio, žiniasklaidos organizacijų narių atveju, priimamas sprendimas (ne narių atveju – pozicija), taip pat gali būti pasiektas susitarimas tarp žurnalistų ir skundo pateikėjo. Kraštutiniu atveju gali būti pasiūlyta pašalinti narį iš žurnalistinių organizacijų, kurių narys jis yra (gali būti svarstomas ir žurnalistų, kurie nėra organizacijų nariai, bei autorių, kurie apskritai nėra žurnalistai, etikos pažeidimai).

Žurnalistų garbės teismo sprendimai / pozicijos savo turiniu yra institucijos nuomonė ir neturi teismo sprendimų ar sprendimų, kuriais nustatomos sankcijos, sprendžiama dėl asmens teisių, galios oficialioje procedūroje¹²⁵.

Žurnalistų garbės teismą sudaro 11 narių: 9 žurnalistai, iš kurių 5 skiria žurnalistų asociacijos asamblėja (*Društvo novinarjev Slovenije*), 4 – žurnalistų sąjungos asamblėja (*Sindikat novinarjev Slovenije*), ir 2 visuomenės atstovai. Pastarieji kandidatai atrenkami viešo konkurso būdu, suteikiant galimybę pretenduoti žurnalistikos, etikos, teisės, žiniasklaidos srities ekspertams. Galutinį sprendimą dėl visuomenės atstovų skyrimo priima žurnalistų asociacijos asamblėja ir žurnalistų profesinė sąjunga – kiekviena asamblėja atrenka po vieną kandidatą. Žurnalistų garbės teismo narių kadencija – 4 metai¹²⁶.

Vienas pagrindinių dokumentų – Slovėnijos žurnalistų etikos kodeksas¹²⁷, kuriame nustatyti standartai taikomi žurnalistų ir kitų turinio kūrėjų darbams, skelbiamiems Slovėnijos žiniasklaidoje, neatsižvelgiant į kūrinio platinimo formą. Žurnalistų padarytos klaidos, net ir netyčinės, turi būti pripažintos ir ištaisytos (tokiu atveju Žurnalistų garbės teismui nagrinėjant skundą, gali būti priimtas sprendimas, kad žurnalistas nepažeidė Etikos kodekso). Taip pat numatyta atsakomybė už komentarus elektroniniuose leidiniuose: vyriausiasis redaktorius turi nustatyti taisykles, kurių neatitinkantys komentarai turi būti kuo greičiau pašalinami. Be to, privaloma aiškiai identifikuoti, jei paskelbta informacija buvo taisoma, papildant straipsnį turi būti matomas paskutinio pakeitimo laikas.

Kiekvienas gali pateikti skundą, jeigu, jo nuomone, buvo pažeistos etikos normos. Pirmiausia rekomenduojama kreiptis į informacijos rengėją (žurnalistą, straipsnio autorių) ir žiniasklaidos priemonės redaktorių / vyriausiąjį redaktorių, kad informacija būtų ištaisyta ir (ar) atsiprašyta už etikos standartų neatitikimus. Jei žurnalistas ir (arba) redaktorius neatsako į įspėjimą, gautas atsakymas netenkina arba manoma, kad skundas nėra prasmingas, reikėtų kreiptis į Žurnalistų garbės teismą (kreipimosi terminas – ne ilgiau kaip 30 dienų nuo informacijos paskelbimo / įvykio).

¹²⁵ NČR. *Novinarsko častno razsodišče*: <https://razsodisce.org/o-ncr/novinarsko-castno-razsodisce-organ-dns-in-sns/>

¹²⁶ NČR. *Člani NČR*: <https://razsodisce.org/o-ncr/clani-ncr/>

¹²⁷ NČR. *Code of Ethics for Journalists of Slovenia*:

<https://razsodisce.org/wp-content/uploads/2021/06/Code-of-Ethics.pdf>

Žurnalistų garbės teismas nenagrinėja anoniminių skundų, todėl būtina nurodyti tikslus pareiškėjo duomenis, skunde turi būti tiksliai įvardyta, kurie konkrečiai Etikos kodekso straipsniai buvo pažeisti ir kaip, taip pat pridėta visa susijusi informacija. Skundas ir susiję dokumentai gali būti atsiųsti paštu arba pateikiami užpildant specialią formą internete. Pažymėtina, kad vienas skundas teikiamas dėl vieno straipsnio / žurnalistinio kūrinio. Jei norima pateikti skundą dėl etikos pažeidimų keliuose skirtinguose leidiniuose, skundai turi būti rašomi atskirai.

Žurnalistų garbės teismui nustačius, kad skundas yra priimtinas (priklauso jo kompetencijai, yra visi privalomi elementai ir kt.), tolesnis nagrinėjimas vyksta laikantis šios procedūros:

- apie gautą skundą informuojamas žurnalistas ir prašoma į jį atsakyti / paaiškinti savo elgesį;
- esant poreikiui, pareiškėjo gali būti prašoma pateikti papildomą informaciją;
- jeigu bus rengiamas viešas bylos nagrinėjimas, skundo pateikėjo dalyvavimas yra būtinas;
- po diskusijos / viešo svarstymo Žurnalistų garbės teismas uždareme posėdyje nustato, ar žurnalistas pažeidė Etikos kodekso nuostatas. Apie priimtą sprendimą (poziciją, jei žurnalistas nėra organizacijų narys) pranešama žurnalistui ir žiniasklaidos priemonės vyriausiajam redaktoriui;
- sprendimas skelbiamas Žurnalistų garbės teismo interneto svetainėje, taip pat išsiunčiamas redakcijai, raginant jį paskelbti (paminėtina, jog nemažai žiniasklaidos priemonių skelbia sprendimus).

Žurnalistų garbės teismas taip pat gali pasiūlyti susitarti nukentėjusiais šaliai ir žiniasklaidos priemonei / žurnalistui (pavyzdžiui, išspręsti ginčą atsiprašant, pataisant informaciją, paskelbiant nukentėjusio asmens laišką).

Pagal galiojančius įstatymus, piliečių teisę į žalos atlyginimą ir atsakymą gina teismas, Žurnalistų garbės teismo sprendimai / pozicijos yra tik rekomendacinio pobūdžio¹²⁸.

Visi Žurnalistų garbės teismo sprendimai skelbiami viešai¹²⁹.

Suomija

Savitvarkos funkcijas atliekančią Žiniasklaidos tarybą (suom. *Julkisen Sanan Neuvosto*) 1968 m. įsteigė leidėjai ir žurnalistai. Šios tarybos tikslas – aiškinti gerosios profesinės praktikos nuostatas ir užtikrinti žodžio bei informavimo laisvę. Žiniasklaidos tarybos veikla yra pagrįsta priimta Chartija, kurią pasirašė organizacijos, sutikusios ir įsipareigojusios laikytis savitvarkos principų.

Žiniasklaidos tarybą sudaro pirmininkas ir 13 narių, kurių kadencija trunka trejus metus. Iš jų 8-i nariai yra specialistai žiniasklaidos srityje, o 5 atstovauja visuomenei¹³⁰. Pirmininką, kuris taip pat gali būti specialistas žiniasklaidos srityje, skiria Žiniasklaidos tarybos Valdymo grupė. Visuomenės atstovus į Žiniasklaidos tarybą renka pati Taryba. Šie visuomenės atstovai negali būti jokios žiniasklaidos priemonės darbuotojai ar valdybų nariai¹³¹. Žiniasklaidos tarybos Valdymo grupė sudaryta iš leidėjų asociacijų, žurnalistų sąjungos, Suomijos nacionalinio transliuotojo ir privačių žiniasklaidos įmonių atstovų¹³². Taryboje yra didelis skaičius personalo, įdarbinto nuolatiniu pagrindu¹³³.

Žiniasklaidos tarybos kompetencijai priklauso pažeidimai, padaryti spausdintinėje, audiovizualinėje (TV ir radijas) žiniasklaidoje, taip pat ir internetinėje. Taryba gali taip pat užsiimti turiniu, paskelbtu socialinėse platformose, bet paskelbusysis žiniasklaidos subjektas turi būti įsipareigojęs laikytis savitvarkos taisyklių¹³⁴. Dauguma Suomijos žiniasklaidos priemonių yra

¹²⁸ NČR. *Vlozite-pritozbo*:

<https://razsodisce.org/delo-ncr/vlozite-pritozbo/>

¹²⁹ NČR. *Razsodbe in stališča 2021*: <https://razsodisce.org/category/razsodba/>

¹³⁰ *The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Finland*:

<https://www.presscouncils.eu/members-finland>

¹³¹ *Press Council: Finland*: <https://accountablejournalism.org/press-councils/press-council-finland>

¹³² *The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Finland*:

<https://www.presscouncils.eu/members-finland>

¹³³ Raymond A. Harder. *Media Councils in the Digital Age. Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 8:

<https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

¹³⁴ *The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Finland*:

pasirašiusios bazinį susitarimą su Žiniasklaidos taryba ir šiuo pagrindu taryba gali tiesiogiai nagrinėti su šiais subjektais susijusius skundus¹³⁵.

Į Žiniasklaidos tarybą nemokamai gali kreiptis bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kurio manymu buvo pažeista žiniasklaidos profesinė etika. Skundą teikiantis asmuo nebūtinai turi būti pats tiesiogiai susijęs su skundžiamu atveju, tačiau pastaruoju atveju būtina kartu pridėti nukentėjusios šalies sutikimą¹³⁶. Anoniminiai skundai nepriimami nagrinėjimui. Nepriimami ir tie, kurie teikiami praėjus daugiau kaip trimis mėnesiams nuo publikacijos. Teikiamas skundas privalo būti rašytinės formos ir pasirašytas. Paminėtina, jog dauguma skundų gaunama elektroninėmis ryšio priemonėmis¹³⁷. Taryba, išnagrinėjusi skundą, gali skirti įspėjimą (angl. *notice*), kurį pažeidėjas neatidėliodamas turi viešai paskelbti. Jei žiniasklaidos priemonė nepaskelbia gauto tarybos įspėjimo, šis vis tiek, bet koku atveju, yra paviešinamas¹³⁸.

Vidutinis laiko terminas, per kurį Žiniasklaidos taryba išnagrinėja skundą, yra du mėnesiai¹³⁹. Skundo pateikėjui sudaroma galimybė teikti apeliaciją dėl Žiniasklaidos tarybos priimto sprendimo¹⁴⁰.

Žiniasklaidos taryba, nagrinėdama skundus, taip pat vertina metodus, kuriuos žurnalistai panaudojo jiems reikalingos informacijos gavimui¹⁴¹.

Taryba gali taip pat savarankiškai inicijuoti tyrimą, kai atvejis yra susijęs su svarbiais principais¹⁴². Be to, taryba gali skelbti strateginę reikšmę turinčius pareiškimus profesinės etikos klausimais¹⁴³. Tarybos pirmininkas taip pat gali savarankiškai priimti rezoliucijas klausimais, kurie nėra akivaizdžiai susiję su gerosios profesinės praktikos pažeidimais ir nėra reikšmingi¹⁴⁴.

Vyriausybė subsidijuoja Žiniasklaidos tarybos veiklą¹⁴⁵.

Švedija

Švedijoje žiniasklaidos savitvarkos sistema nėra įstatyminė (teisės aktai neįpareigoja jos įsteigti). Pagal šios valstybės pasirinktą modelį, savitvarkos sistemą visiškai savanoriškai finansuoja žiniasklaidos organizacijos / kompanijos: 4 spaudos organizacijos (Švedijos žiniasklaidos leidėjų asociacija, „Žurnalų leidėjų asociacija“, Švedijos žurnalistų sąjunga, Nacionalinis spaudos klubas) ir 4 transliavimo kompanijos (Švedijos radijas (SR), Švedijos televizija (SVT), Švedijos švietimo transliuotojų kompanija (UR) ir TV4).

Visuomenės skundus dėl laikraščių, žurnalų, transliavimo bendrovių, įskaitant internetinę žiniasklaidą, pirmiausia nagrinėja Žiniasklaidos ombudsmenas (šved. *Medieombudsmannen*), ankstesnis pavadinimas – Viešosios spaudos ombudsmenas (*Allmänhetens Pressombudsman*). Jis taip pat turi teisę nagrinėti klausimus savo iniciatyva, esant susijusių asmenų sutikimui, teikti atsakymus plačiai visuomenei dėl žiniasklaidos etikos ir kt. Į pareigas Žiniasklaidos ombudsmenas skiriamas specialaus komiteto, kurį sudaro vyriausiasis Parlamento ombudsmenas (*Riksdagens ombudsmän*), Švedijos advokatų asociacijos pirmininkas ir Nacionalinio spaudos klubo pirmininkas¹⁴⁶.

<https://www.presscouncils.eu/members-finland>

¹³⁵ *Julkisen Sanan Neuvosto*: <http://www.jsn.fi/en/>

¹³⁶ *Ten pat.*

¹³⁷ *Press Council: Finland*: <https://accountablejournalism.org/press-councils/press-council-finland>

¹³⁸ *Julkisen Sanan Neuvosto*: <http://www.jsn.fi/en/>

¹³⁹ *Press Council: Finland*: <https://accountablejournalism.org/press-councils/press-council-finland>

¹⁴⁰ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 16: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

¹⁴¹ *Julkisen Sanan Neuvosto*: <http://www.jsn.fi/en/>

¹⁴² *Ten pat.*

¹⁴³ *Press Council: Finland*: <https://accountablejournalism.org/press-councils/press-council-finland>

¹⁴⁴ *Ten pat.*

¹⁴⁵ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 10: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

¹⁴⁶ *MO: How self-regulation works*:

<https://medieombudsmannen.se/about-the-media-ombudsman/how-self-regulation-works/>

Žiniasklaidos ombudsmenas yra nepriklausoma tyrimų institucija. Skundai nagrinėjami nemokamai, juos gali teikti tiek fiziniai asmenys (turi būti identifikuojami pagal vardą, nuotrauką ir kt. bei asmeniškai susiję su įžeidžiančia ar kitokią žalą darančia informacija), tiek juridiniai asmenys, Vyriausybės institucijos, organizacijos ir kt. Žiniasklaidos ombudsmenui skundas turi būti pateiktas ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo tokios informacijos paskelbimo¹⁴⁷.

Gavęs skundą, Žiniasklaidos ombudsmenas turi išsiaiškinti, ar susidariusią situaciją galima išspręsti paskelbus ištaisytą informaciją / nukentėjusiojo atsakymą. Nepavykus pasiekti susitarimo ir esant pagrįstam įtarimui, kad buvo pažeistos gerosios žurnalistikos praktikos taisyklės, Žiniasklaidos ombudsmenas gali pradėti tyrimą. Jei informacija buvo paskelbta spaudoje, vyriausiojo redaktoriaus prašoma atsakyti į skundo pareiškėjo teiginius, atitinkamai pareiškėjui turi būti suteikta galimybė pakomentuoti atsakymus. Užbaigęs tyrimą, Žiniasklaidos ombudsmenas turi dvi alternatyvas:

- nutraukti skundo nagrinėjimą, nesant pagrindo oficialiai žiniasklaidos priemonės kritikai;
- konstatuoti, kad įrodymai yra pakankamai svarūs priimti Žiniasklaidos etikos komiteto

(*Mediernas Etiknämnd*, ankstesnis pavadinimas – *Pressens Opinionsnämnd*) sprendimą.

Pažymėtina, kad Žiniasklaidos ombudsmenui atmetus skundą, kaip nepagrįstą, pareiškėjas gali tiesiogiai apskųsti šį sprendimą Žiniasklaidos etikos komitetui. Jeigu po peržiūrėjimo priimtas sprendimas vis tiek netenkina, pareiškėjas turi teisę kreiptis į įprastą teisimą.

Švedijos Žiniasklaidos etikos komitetas – seniausias tokio tipo tribunolas pasaulyje, jį sudaro 4 teisėjai, veikiantys kaip pirmininkai, 16 visų anksčiau minėtų žiniasklaidos organizacijų atstovų ir 12 plačiosios visuomenės atstovų.

Žiniasklaidos etikos komitetui priėmus sprendimą dėl gerosios žurnalistikos praktikos pažeidimo, tikimasi, kad su tuo susijusi žiniasklaidos priemonė sprendimą paskelbs geranoriškai. Ji taip pat turi sumokėti administracinę baudą¹⁴⁸. Pagal Žiniasklaidos etikos komiteto statutą¹⁴⁹ (galioja nuo 2020 m. liepos 1 d.), nustatyta bauda yra skirta padengti žiniasklaidos etikos sistemos išlaidas ir mokama žiniasklaidos etikos administracinei įstaigai.

Remiantis minėtu Žiniasklaidos etikos komiteto statutu, komiteto darbas organizuojamas savarankiškai, sudėtis gali būti skiriama dviejų departamentų principu: pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir 14 narių arba du pirmininko pavaduotojai ir 14 narių.

Nagrinėjant klausimą, susijusį su konkrečios bendrovės / organizacijos veikla, negali dalyvauti nei vienas joje dirbantis / atstovaujantis komiteto narys, siekiant išvengti interesų konflikto.

Žiniasklaidos etikos komiteto narių skyrimas: 16 narių skiria žiniasklaida (kiekvienos žiniasklaidos etikos administracinei įstaigai priklausančios organizacijos / kompanijos vadovas skiria po 2 narius), 12 narių, kurie atstovauja visuomenei ir negali turėti jokių ryšių su žiniasklaidos verslu / organizacijomis, skiria vyriausiasis Parlamento ombudsmenas (*Riksdagens ombudsmän*) ir Švedijos advokatūros pirmininkas. Nariai skiriami 2 metų kadencijai – apie naują narį turi būti pranešta ne vėliau kaip likus 2 mėnesiams iki kadencijos pradžios (kadencija prasideda liepos 1 d.). Bendra nario kadencijos trukmė negali viršyti 6 metų.

Žiniasklaidos etikos komiteto pirmininku ir pirmininko pavaduotojais skiriami asmenys, einantys / ėję teisėjo pareigas. Priimant sprendimą, konsultuojamasi su esamu pirmininku ar pirmininko pavaduotoju. Pirmininkas ir pirmininko pavaduotojai skiriami 2 metų kadencijai, bendra kadencijos trukmė negali viršyti 8 metų.

Žiniasklaidos etikos komitete yra kvorumas, kai dalyvauja mažiausiai 11 narių, iš kurių 6 atstovauja žiniasklaidai, ir pirmininkas ar pirmininko pavaduotojas (išimtiniais atvejais gali būti mažesnė sudėtis). Kiekvienas narys turi po vieną balsą. Jei balsai pasiskirsto po lygiai, lemia pirmininko balsas.

Nuo 2021 m. Žiniasklaidos etikos komiteto sprendimai skelbiami viešai (gali būti nuasmeninti)¹⁵⁰.

¹⁴⁷ MO: About the Media Ombudsman: <https://medieombudsmannen.se/about-the-media-ombudsman/>

¹⁴⁸ MO: How self-regulation works:

<https://medieombudsmannen.se/about-the-media-ombudsman/how-self-regulation-works/>

¹⁴⁹ MO: Stadgar för Mediernas Etiknämnd: <https://medieombudsmannen.se/om-oss/stadgar-for-mediernas-etiknamnd/>

¹⁵⁰ MO: Senaste beslut: <https://medieombudsmannen.se/senaste-beslut/>

Pažymėtina, kad pastaraisiais metais kasmet užregistruojama daugiau nei 600 skundų, tačiau Žiniasklaidos etikos komitetas priima sprendimus tik ~5 proc. iš jų (tiek skundų laikomi pagrįstais)¹⁵¹.

Švedijoje gerosios žurnalistikos praktikos taisyklės – Spaudos, radijo ir televizijos etikos kodeksą¹⁵² – rengia ir išipareigoja jo laikytis anksčiau minėtos aštuonios spaudos ir transliavimo kompanijos / organizacijos, savanoriškai finansuojančios žiniasklaidos savitvarkos sistemą. Esminis etikos kodekso principas – atsakingo požiūrio į žurnalisto pareigas formavimas, o ne oficialių taisyklių rinkinio taikymas.

Vengrija

Vengrijoje žiniasklaidos savitvarkos sistema paremta lyderiaujančių žiniasklaidos priemonių vadovų iniciatyva turėti bendras etikos gaires ir jomis vadovautis. Vyriausiųjų redaktorių forumas (vengr. *Főszerkesztők Fóruma*) yra atviras, jo steigėjai laukia visų prisijungiančių, kurie priima Etikos kodeksą ir išipareigoja jo laikytis.

Steigėjų misija yra sukurti redakcijoms skirtą forumą etikos klausimams aptarti, taip pat kiti tikslai: stiprinti švietimą etikos klausimais; sukurti būsimos savitvarkos procedūros pagrindą; užtikrinti etinės žurnalistikos praktikos sklaidą ir kt.¹⁵³

2015 m. gruodžio mėnesį buvo paskelbta apie naują savitvarkos platformą – www.korrektor.hu, kurios tikslas yra užtikrinti, kad susijusios organizacijos laikytųsi etinės žurnalistikos taisyklių ir būtų atskaitingos visuomenei. Projektui finansinę paramą suteikė Norvegijos paramos fondas.

Per šią platformą kiekvienas gali pranešti, jeigu, jo manymu, buvo pažeisti žiniasklaidos etikos standartai, skundų nagrinėjimas yra nemokamas. Ginčijamiems klausimams spręsti kiekvienu konkrečiu atveju steigiamas 3 narių profesinio arbitražo komitetas, kurio sprendimus redakcijos priima kaip privalomus¹⁵⁴.

Skundą dėl straipsnio (spausdinto ar patalpinto internete), televizijos turinio ar garso įrašo, kuris galimai pažeidžia Etikos kodeksą (*Etikai kódex*)¹⁵⁵, galima pateikti užpildant specialią formą internete (skundą ir visą susijusią informaciją Vyriausiųjų redaktorių forumo asociacijai taip pat galima siųsti ir paprastu paštu)¹⁵⁶.

Skundą gali pateikti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, skundo nagrinėjimo procedūra yra nemokama. Pažymėtina, kad skundą galima pateikti ir dėl tų žiniasklaidos priemonių, kurios nepriklauso savitvarkos platformai. Tokiu atveju žiniasklaidos priemonės atsiklausama, ar ji sutinka, kad būtų nagrinėjamas skundas. Negavus sutikimo, skundas nebus nagrinėjamas. Tam tikrais atvejais, kai klausimas svarbus visuomenei, gali būti suformuojama nuomonė / pozicija dėl skundo, tačiau nėra galimybės įpareigoti žiniasklaidos priemonę tą poziciją paskelbti.

Sprendimus dėl skundo priima 3 narių profesinis komitetas, kuriame dalyvauja teisės, spaudos specialistai (kiekvienam konkrečiam atvejui sudaromas komitetas iš Ekspertų komandos, kurią sudaro 27 nariai¹⁵⁷).

Pirmiausia rekomenduojama tiesiogiai kreiptis į žiniasklaidos priemonę, kuri galimai pažeidė Etikos kodeksą. Nusprendus pateikti oficialų skundą Vyriausiųjų redaktorių forumo asociacijai, per 3 darbo dienas pateikiamas atsakymas dėl skundo priimtumo. Pažymėtina, kad nagrinėjami tik tie

¹⁵¹ MO: How self-regulation works: <https://medieombudsmannen.se/about-the-media-ombudsman/how-self-regulation-works/>

¹⁵² MO: Code of Ethics for Press, Radio and Television in Sweden:

<https://medieombudsmannen.se/about-the-media-ombudsman/code-of-ethics-for-press-radio-and-television-in-sweden/>

¹⁵³ Főszerkesztők Fóruma. Rólunk: <https://foszerkesztokforum.wordpress.com/rolunk/>

¹⁵⁴ Főszerkesztők Fóruma. Új önszabályozási platform indul a Főszerkesztők Fóruma kezdeményezésére:

<https://foszerkesztokforum.wordpress.com/2015/12/08/uj-onszabalyozasi-platform-indul-a-foszerkesztok-foruma-kezdemenyezesere/>

¹⁵⁵ Etikai kódex: <http://korrektor.hu/etikai-kodex/>

¹⁵⁶ Panasztétel: <http://korrektor.hu/panasztetel/>

¹⁵⁷ Szakértőink: <http://korrektor.hu/szakertoink/>

skundai, kurie susiję su Etikos kodekso pažeidimais, todėl nurodžius, kad viena ar kita laida / straipsnis yra blogas, toks skundas bus atmestas (šio sprendimo apskūsti negalima).

Jei priimamas sprendimas nagrinėti skundą, apie tai viešai paskelbiama interneto svetainėje. Šalims sutikus, pirmiausia taikoma taikinimo procedūra – taikintojas yra skiriamas iš ekspertų sąrašo. Taikinimo procedūros metu šalys gali sudaryti bet kokią susitarimą, kurio nedraudžia įstatymai. Šalims pareiškus, kad neturi jokių pretenzijų ir sudarius sutartį, skundo procedūra baigiama be sprendimo. Susitarimo faktas paskelbiamas viešai, tačiau jo turinys negali būti atskleistas be šalių sutikimo.

Jei šalys nepasinaudoja taikinimo galimybe arba tai neduoda rezultatų, skundą nagrinėja Skundų komitetas. Šis komitetas, remdamasis turimais dokumentais, išnagrinėja ir nusprendžia, ar ginčijamas straipsnis pažeidžia Etikos kodekso nuostatas. Esminis sprendimas priimamas per 10 darbo dienų, šis terminas gali būti pratęstas vieną kartą dar 5 darbo dienoms.

Skundų komitetas viešai paskelbia savo sprendimą ir įpareigoja suinteresuotas šalis jį pavišinti komiteto nustatytu būdu ir apimtimi. Jei reikalavimo nesilaikoma, sprendimą paskelbia trys skundų komiteto išrinkti savitvarkos platformos nariai.

Šalys per 5 darbo dienas gali apskūsti sprendimą Vyriausiųjų redaktorių forumo biurui, kuris veikia kaip apeliacinė (apskundimo) instancija. Kreipimasis svarstomas kitame eiliniame posėdyje¹⁵⁸. Skundų nagrinėjimo procedūra detalai reglamentuota specialiaame apraše¹⁵⁹, visi sprendimai viešai skelbiami interneto svetainėje¹⁶⁰.

Vokietija

Nesiekiančią pelno organizaciją – Spaudos tarybą (vok. *Deutscher Presserat*) suformavo ir įregistravo (kaip asociaciją) dvi žurnalistų organizacijos ir dvi leidėjų organizacijos: Vokietijos laikraščių leidėjų federacija, Vokietijos žurnalų leidėjų asociacija, Vokietijos žurnalistų federacija, Vokietijos žurnalistų sąjunga, esanti Vokietijos jungtinių profsąjungų sudėtyje¹⁶¹.

Spaudos tarybos struktūra ir funkcijos yra apibrėžtos Statute. Tarybos narių asamblėja, sprendžiančią teisinius, finansinius ir personalo klausimus, sudaro 8 atstovai – po du nuo kiekvienos iš 4 organizacijų.

Į Spaudos tarybos plenarinį susirinkimą renkasi 28 atstovai – po 7 nuo kiekvienos iš 4 organizacijų. Plenarinis susirinkimas renka du bendruosius skundų nagrinėjimo komitetus, kuriuose yra po 8 narius, ir vieną komitetą (6 narių) duomenų apsaugos klausimams¹⁶². Paminėtina, jog skundų nagrinėjimo komitetų sudėtyje nėra narių, kurie nesusiję su žiniasklaida¹⁶³.

Spaudos tarybos struktūrinių vienetų pirmininkai keičiasi kas dvejus metus, pareigas paeiliui perimant vienai iš 4 organizacijų.

Spaudos taryboje yra didelis skaičius darbuotojų, kurių darbo vieta nuolatinė¹⁶⁴.

Žurnalistiniai principai ir gairės yra išdėstytos Spaudos kodekse (Elgesio kodekse), kuris yra reguliariai atnaujinamas¹⁶⁵. Taryba yra atsakinga už šio kodekso, taikomo savitvarkos principu, laikymosi užtikrinimą¹⁶⁶. Remiantis Spaudos kodeksu, žurnalistų profesinė etika apima žmogaus orumo ir tiesos paisymą, nuodugną ir sąžiningą tyrimą, teisės į privatą gyvenimą gerbimą, smurto netinkamo sensacingo pateikimo vengimą.

Pagrindinė Spaudos tarybos užduotis – tirti ir spręsti individualiai skundžiamas atskiras

¹⁵⁸ Gyakori kėrdések: <http://korrektor.hu/gyakori-kerdesek/>

¹⁵⁹ A panaszfeljárás rendje (Eljárási Rend): http://korrektor.hu/wp-content/uploads/2016/02/panaszfelj--r--s_final.pdf

¹⁶⁰ Hatarozat: <http://korrektor.hu/hatarozat/>

¹⁶¹ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Germany: <https://www.presscouncils.eu/members-germany>

¹⁶² Press Council: Germany: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Germany>

¹⁶³ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 15: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

¹⁶⁴ Ten pat, p. 8.

¹⁶⁵ German Press Council: <https://www.presserat.de/en.html>

¹⁶⁶ The Alliance of Independent Press Councils of Europe, AIPCE – Germany: <https://www.presscouncils.eu/members-germany>

publikacijas žiniasklaidoje¹⁶⁷. Spaudos taryboje teikiamos ir taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) paslaugos, spendžiant ginčus. Išnagrinėjęs skundą, komitetas pateikia pastabas. Vieši komiteto sprendimai turi būti skelbiami leidiniuose, padariusiuose pažeidimą¹⁶⁸.

Pagal Statutą, Spaudos taryba:

- nustato netinkamos veiklos apraiškas spaudoje ir imasi priemonių joms pašalinti;
- užtikrina netrukdomą prieigą prie naujienų šaltinių;
- teikia rekomendacijas ir gaires žurnalistiniam darbui;
- užkerta kelią tendencijoms, galinčioms kelti grėsmę nepriklausomos informacijos teikimui ir visuomenės nuomonės formavimui;
- nagrinėja skundus ir priima dėl jų sprendimus, kai skundžiami atskiri laikraščiai, žurnalai ar spaudos tarnybos;
- skatina savitvarką žiniasklaidoje pateikiamos informacijos duomenų apsaugos srityje.

Skundą nemokamai gali teikti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo. Pateikimo terminas – vieneri metai nuo atitinkamos publikacijos ar žurnalistinio elgesio dienos¹⁶⁹. Skundžiamas gali būti bet koks žurnalistinio darbo rezultatas, paskelbtas spausdintiniame leidinyje, žurnale ar internete, išskyrus privačius interneto puslapius ar nemokamai platinamus leidinius (angl. *free sheets*). Asmuo, manantis, kad jo asmens duomenys buvo netinkamai leidėjo tvarkomi, taip pat gali teikti skundą Spaudos tarybai¹⁷⁰.

Spaudos taryba nepriima skundų ir dėl radijo, televizijos ar reklaminių pranešimų. Taryba taip pat nesprenžia teisinių klausimų¹⁷¹.

Spaudos taryba taiko šias sankcijas:

- viešą papeikimą (įpareigojant jį paskelbti);
- neviešą papeikimą (siekiant nukentėjusiojo apsaugos);
- oficialų viešą įspėjimą (*notice of censure*);
- rekomendacinį perspėjimą (*advice notice*).

Be to, Spaudos taryba gali susilaikyti nuo sankcijos skyrimo, jei pažeidėjas ėmėsi padėti ištaisančių veiksmų, pavyzdžiui, paskelbė redakcinį paaiškinimą ar skaitytojo laišką¹⁷².

Skundo pateikėjui sudaryta galimybė pateikti apeliaciją dėl Spaudos tarybos sprendimo¹⁷³.

Daugiau kaip 95 proc. visų šalies leidėjų yra savanoriškai įsipareigoję laikytis Spaudos kodekso nuostatų ir skelbti Spaudos tarybos priimtus sprendimus (pastabas)¹⁷⁴.

Spaudos tarybos veikla finansuojama iš dviejų šaltinių: keturių organizacijų (registruotos asociacijos steigėjų) įmokų ir nuo 1976 m. Vokietijos federalinės vyriausybės suteikiamų kasmetinių tikslinių subsidijų Skundų komiteto veiklai (šios subsidijos skyrimo pagrindas yra atitinkamas teisės aktas)¹⁷⁵. Spaudos tarybos biudžetą sudaro 932 000 Eur¹⁷⁶. Vyriausybės skiriama suma tarybai siekia 311 000 Eur¹⁷⁷.

¹⁶⁷ Press Council: Germany: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Germany>

¹⁶⁸ Ten pat.

¹⁶⁹ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 14: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

¹⁷⁰ Press Council: Germany: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Germany>

¹⁷¹ German Press Council: <https://www.presserat.de/en.html>

¹⁷² Ten pat.

¹⁷³ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 16: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

¹⁷⁴ Press Council: Germany: <https://accountablejournalism.org/press-councils/Germany>

¹⁷⁵ German Press Council: <https://www.presserat.de/en.html>

¹⁷⁶ Raymond A. Harder. Media Councils in the Digital Age. *Vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek*, p. 9: <https://presscouncils.eu/userfiles/files/Media%20Councils%20in%20the%20Digital%20Age.pdf>

¹⁷⁷ Ten pat, p. 10.

Parengė
Informacijos ir komunikacijos departamento
Tyrimų skyriaus
Vyriausioji specialistė
Aistė Griškonytė
Tel. (8 5) 239 6182, el. p. aiste.griskonyte@lrs.lt

Patarėja Dainora Valiukaitė
Tel. (8 5) 239 6187, el. p. dainora.valiukaite@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija.

Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2021